

EL PARÀMETRE DEL SUBJECTE NUL: COMPARACIÓ
TIPOLÒGICA I ADQUISICIÓ EN LA L2

SERGI CAPEL ARDERIU

TREBALL DE FINAL DE MÀSTER

Dirigit pel Dr. Francesc Roca Urgell

Universitat de Girona

Facultat de Lletres

Màster en Ensenyament d'Espanyol i Català com a Segones Llengües

Juny del 2023

Agraïments

A en Francesc Roca, pel seu coneixement, la seva ajuda, la seva paciència i, sobretot, per despertar el meu interès en el món de la lingüística des del grau.

Al professorat del màster que m'ha guiat durant el darrer any acadèmic i als companys, per fer-me sentir com un més del grup.

A les persones properes, per ser-hi sempre.

Resum

El present Treball Final de Màster és una iniciació personal a la recerca lingüística del paràmetre del subjecte nul. Des de la perspectiva de la tipologia lingüística, l'estudi descriu i analitza de manera rigorosa el fenomen gramatical de l'expressió del subjecte nominal i pronominal, amb l'objectiu de descriure i classificar dos tipus de llengües en funció d'aquest tret estructural: les que han d'expressar el subjecte explícitament i obligatòriament en oposició a les que poden elidir-lo. Des del punt de vista d'adquisició de segones llengües, es pretén observar l'adquisició del paràmetre del subjecte nul i la intervenció de la gramàtica universal.

Paraules claus: Llengua-I, gramàtica universal, principis universals, paràmetres, subjecte nul, flexió verbal, concordança morfològica.

Abstract

This Master's thesis is a personal initiation to the linguistic search for the null subject parameter. From the point of view of linguistic typology, the study describes and analyses in a rigorous way the grammatical phenomenon of the expression of the nominal and pronominal subject, with the aim of describing and classifying, according to this structural contract, two types of languages: those that have to express the subject explicitly and obligatorily, as opposed to those that can elide it. From the point of view of the second language acquisition, the aim is to observe the acquisition of the parameter of the null subject and the intervention of universal grammar.

Keywords: I-Language, universal grammar, universals principles, parameters, null subject, verb inflection, morphological agreement.

Índex

Abreviatures usades en la descripció gramatical.....	V
Introducció	1
Part I: L'inici de l'estudi: el llenguatge	2
Apartat 1: La facultat del llenguatge	3
1.1. Definició.....	3
1.2. Funcionament del llenguatge: Competència vs. Actuació	3
1.3. Llengua-I.....	5
1.4. La gramàtica particular del parlant en la seva llengua	6
1.4.1. Estructura de la gramàtica	6
1.5. La gramàtica particular com a resultat de l'adquisició de la llengua (L1): proposta innatista	7
1.5.1. Model d'adquisició de la L1.....	8
Apartat 2: Els universals lingüístics	11
2.1. Un breu recordatori	11
2.2. Classificació dels universals lingüístics	11
2.2.1. Universals implicatius i universals no implicatius	12
2.2.2. Universals absoluts i universals estadístics	13
Part II: El subjecte nul	24
Apartat 3: El paràmetre del subjecte nul	25
3.1. El principi de projecció ampliat (PPA) i el subjecte nul	25
3.2. La riquesa de la sintaxi: la flexió verbal.....	27
3.2.1. La teoria de la X amb barra: les categories sintagmàtiques	27
3.2.2. S. FLEX com a projecció del node FLEX.....	28
3.2.3. La concordança en anglès i en català	30
3.2.4. Els trets de CONC	32
Apartat 4: L'ordre habitual de la frase SVO i les seves variants: el subjecte postverbal	33
4.1. Llengües de patró SVO	33
4.1.1. Llengües de patró SVO amb subjecte postverbal.....	34
4.1.2. Llengües de patró SVO sense subjecte postverbal	36
4.2. Sumari	37
Apartat 5: Correlació entre el subjecte nul i l'ordre de l'oració: [Subjecte +Nul] → VS; [Subjecte -Nul] → *VS.....	39
5.1. Mostres de ([Subjecte +Nul] → VS); ([Subjecte -Nul] → *VS)	40
5.1.1. Italià.....	41

5.1.2. Català i espanyol	44
5.1.3. Anglès i francès.....	47
5.2. La categorització del SN/subjecte nul: SN PRO	48
Apartat 6: 18 llengües <i>pro-drop</i> [Subjecte +Nul] vs. 18 llengües <i>no-pro-drop</i> [Subjecte -Nul] 50	
6.1. Els valors de l'expressió dels subjectes pronominals.....	50
6.2. Mostres de llengües <i>no-pro-drop</i> : pronoms obligatoris en posició de subjecte	51
6.2.1. Llengües austronèsiques.....	51
6.2.2. Llengües africanes.....	53
6.2.3. Llengües germàniques.....	56
6.2.4. Llengües papús.....	58
6.2.5. Altres llengües.....	59
6.3. Mostres de llengües <i>pro-drop</i> : el subjecte afixat al verb	60
6.3.1. Llengües eslaves.....	60
6.3.2. Llengües africanes.....	64
6.3.3. Llengües indoitàliques	68
6.3.4. Llengües papús.....	70
6.3.5. Llengües indígenes americanes	72
6.3.6. Altres llengües.....	73
6.4. Sumari	77
Part III: La gramàtica universal en l'adquisició de segones llengües: el cas del paràmetre del subjecte nul	79
Apartat 7: La gramàtica universal en l'adquisició de segones llengües: el cas del paràmetre del subjecte nul.....	80
7.1. El marcatge del paràmetre del subjecte nul.....	80
7.2. Adquisició del principi Overt Pronoun Constraint (OPC) en una llengua de subjecte nul (LSN) com a L2	80
Conclusions.....	83
Bibliografia citada.....	85

Abreviatures usades en la descripció gramatical

1P. primera persona

2P. segona persona

3P. tercera persona

A. acusatiu

AFIR. terminació afirmativa

ANNEX. estat d'annexió

ANF. anàfora

ART. article

ASP. aspecte

AUX. auxiliar

CL. DT. categoria classificadora i definidora

DIC. díctic

DEMO. demostratiu

DUAL. dual

DS. *dummy subject* 'subjecte expletiu'

EP. epèntesi

F. femení

FUT. futur

G. genitiu

IND. indicatiu

INT. interrogatiu

IMP. imperatiu

IMPF. futur immediat

LOC. locatiu

N. nominatiu

NEG. negació

M. masculí

PART. participi

PART.INT. partícula interrogativa

PAS. passat

PERF. perfectiu

PL. plural

POSS. possessiu

POST. postposició

PRED. predicatiu

PRES. present

REAL. *realis mood*

SUBJ. subjuntiu

SG. singular

SP. subjecte pacient

TOP. tòpic

Introducció

L'obligatorietat dels subjectes nominals i pronominals en l'oració pot variar en les llengües i, per tant, es pot dur a terme una anàlisi contrastiva d'acord amb els sistemes lingüístics que poden elidir el subjecte –i formar una posició de subjecte fonològicament buida– enfront dels que no poden suprimir-lo, i, en conseqüència, han d'expressar-lo explícitament. Per obtenir aquest estat de la qüestió, el treball es divideix en tres parts principals que formularan i validaran diverses hipòtesis:

La primera part inclou els apartats 1 i 2. El primer apartat s'introdueix amb la descripció i el funcionament del llenguatge humà format per una competència que genera una actuació. Es defensarà que el parlant posseeix un coneixement gramatical de la seva llengua materna implícit per crear unitats lingüístiques majors i, també, es plantejarà com s'adquireix aquesta capacitat lingüística segons la proposta de la gramàtica generativa-transformacional de N. Chomsky: la gramàtica universal (G. U.); el segon apartat està dedicat a desenvolupar la teoria de la G. U. amb la classificació dels principis universals.

La segona part conté els apartats 3, 4, 5 i 6 dedicats a l'expressió del subjecte. El tercer apartat descriu el paràmetre del subjecte nul, interpretat com una variació del principi de projecció ampliat, és a dir, el subjecte és definit com un element de l'oració present en tots els sistemes lingüístics, però la seva expressió nominal i pronominal és divergent en funció de la llengua: pot ser explícit i ple fonològicament [Subjecte -Nul] o implícit i buit fonològicament [Subjecte +Nul]. L'argument que pot justificar aquesta diferència es pot trobar en la flexió verbal rica pel que fa a propietats nominals del subjecte; els apartats 4, 5 i 6 s'encarreguen d'exposar i demostrar la correlació que va observar Rizzi l'any 1982 entre les llengües de [Subjecte ±Nul] i l'ordre dels elements de l'oració: una llengua de [Subjecte +Nul] obté un subjecte postverbal mentre que una de [Subjecte -Nul] no. Especialment, en el sisè apartat es confirmaran les hipòtesis prèvies (la flexió verbal i la correlació de Rizzi) amb 36 mostres extretes de l'atles lingüístic [WALS](#): 18 llengües *pro-drop* (amb subjecte nul) i 18 *no-pro-drop* (sense subjecte nul).

La tercera part està formada per l'apartat 7. És un lligam al terreny de l'adquisició de segones llengües. S'especularà amb una breu aproximació si la gramàtica universal pot intervenir directament en la L2 a partir de l'adquisició d'un principi en l'espanyol com a segona llengua.

Part I: L'inici de l'estudi: el llenguatge

El treball s'inicia amb un primer capítol dedicat a una visió global del llenguatge incloent la seva definició, funcionament i adquisició des d'un enfocament de la proposta innatista de Chomsky: es descriu la facultat del llenguatge com una propietat universal dels éssers humans que desencadena una característica singular, el coneixement d'una llengua concreta o més d'una. Aquesta competència és implícita i es caracteritza amb els conceptes de llengua-I i gramàtica particular del parlant que permeten generar i interpretar enunciats gramaticals d'una llengua de forma recursiva. La facultat del llenguatge es representa teòricament amb la gramàtica universal, que justifica l'adquisició de la primera llengua (L1) i, per tant, la gramàtica particular que posseeix el parlant.

El segon capítol està destinat a desenvolupar el concepte de la gramàtica universal formada per un conjunt de principis, condicions i regles que comparteixen totes les llengües. Aquests universals lingüístics es classifiquen en dos grups –universals implicatius/universals no implicatius i universals absoluts/estadístics–, per tal de començar a demostrar la hipòtesi que totes les llengües són semblants i diverses alhora, és a dir, que comparteixen propietats i, tanmateix, es diferencien les unes de les altres amb característiques pròpies.

Apartat 1: La facultat del llenguatge

1.1. Definició

El llenguatge és la capacitat humana que permet comunicar els pensaments o sentiments a un receptor a través d'un codi lingüístic compartit.

A partir d'aquesta premissa es formulen dues deduccions principals: d'una banda, la facultat del llenguatge és una propietat de la ment humana universal i exclusiva que fa possible adquirir i desenvolupar una propietat particular, el coneixement lingüístic d'una llengua natural o més d'una. Cada parlant té un domini complet d'una llengua humana com a mínim; d'altra banda, la llengua, un sistema lingüístic concret i compartit, és la materialització del llenguatge, ja que és l'eina per expressar les idees dels parlants. Els esquemes de (1) i (2) representen els dos enfocaments diferents.

(1)

Primera deducció: *Una propietat universal desencadena una propietat particular.*

Propietat universal: facultat del llenguatge
Cada ésser humà té la capacitat de parlar.

Propietat particular: coneixement d'una llengua concreta (o més d'una)
La facultat del llenguatge implica que cada parlant adquireixi i domini de forma completa una llengua concreta (com a mínim).

(2)

Segona deducció: *La llengua és la realització del llenguatge.*

Els parlants materialitzen la seva capacitat de comunicar-se a través de la llengua, un codi lingüístic compartit.
--

1.2. Funcionament del llenguatge: Competència vs. Actuació

La facultat del llenguatge i el coneixement d'una determinada llengua es troben en el parlant-oient: són inherents als éssers humans com un atribut permanent i lligat que no es

pot separar. Chomsky (1965: 6) descriu la capacitat lingüística humana, el llenguatge, mitjançant la distinció de dos factors: la competència i l'actuació. Un parlant-oient té un coneixement sobre una llengua (competència) que li possibilita fer un ús real d'aquest sistema lingüístic en situacions concretes (actuació).

Independentment de l'edat, la formació, la professió, etc., els parlants nadius de català posseeixen una competència per construir enunciats com els de (3) i alhora saber que són gramaticals perquè estan ben formats, en contraposició a les oracions de (4) que són agramaticals o desviades, ja que no s'ajusten a l'ordre de les paraules habitual del català.

(3)

- a. La Judit ha escrit un llibre.
- b. En Jordi condueix un cotxe nou.

(4)

- a. * La Judit un llibre ha escrit.
- b. * Condueix en Jordi un cotxe nou.

Els darrers exemples són apropiats per deduir una regla general del català. És utilitzada pels parlants nadius d'aquesta llengua per generar les oracions gramaticals de (3) i, addicionalment, per intuir la inadequació dels casos de (4). A propòsit de (3) i (4), es crea la hipòtesi per la qual l'ordre dels elements habitual d'una oració en català és SVO: el subjecte s'ubica a l'inici acompanyat pel verb, el qual precedeix l'objecte (*La Judit ha escrit un llibre; En Jordi condueix un cotxe nou*). D'aquesta manera, es comprova que les mostres de (4) són agramaticals, atès que no satisfan el model SVO per mitjà d'ordres alterns: a (4a), l'objecte precedeix el verb; a (4b), l'element verbal s'associa a la posició inicial de paraula. Encara que l'ordre bàsic dels constituents és SVO en català (de la mateixa manera en espanyol), més endavant s'analitzaran modificacions de l'ordre bàsic.

Ara, doncs, és important destacar que no tots els parlants nadius del català poden descriure la regla plantejada a causa dels enunciats de (3) i (4). No en són conscients, però, tot així, disposen d'un coneixement lingüístic d'un sistema de regles, com per exemple l'ordre SVO en català, que empren per produir i interpretar oracions en la seva llengua materna, compostes per estructures, i decidir sobre la seva acceptabilitat (Haegeman, 1993: 33). Per tant, la competència del parlant-oient en una determinada llengua és implícita i equival al concepte de llengua-I que es desenvolupa a continuació.

1.3. Llengua-I

La llengua-I representa el coneixement lingüístic implícit que els parlants posseeixen respecte a la seva L1, la primera llengua adquirida. S'interpreta com un sistema computacional, és a dir, està format per un sistema de regles aplicat a determinats símbols (Isac & Reiss, 2008: 13): un *input* o objecte lingüístic (mostra d'una llengua) es converteix en *output* –es transmet de manera externa via oral o escrita– a través d'una regla.

Fixem-nos en dos processos morfològics de flexió nominal divergents: el català genera els plurals dels elements nominals mitjançant la sufixació, atès que un morfema gramatical que aporta informació (en aquest cas de nombre (-s)) s'afixa a l'arrel (*nen* → *nens*); per contra, una llengua com el walpiri disposa d'un mecanisme diferent, ja que crea els plurals a través de la reduplicació: aquest procés es basa a repetir l'arrel per tal de crear el plural, com per exemple en el cas dels substantius que es refereixen a les persones humanes (*wati* ('home') → *watiwati* ('homes')) (George, 1980: 130). Tenint en compte la darrera informació, poden sorgir les següents regles de formació de plurals aplicades a elements nominals del català i el walpiri.

(5)

- Català: $x \rightarrow x\hat{s}$ ¹ (*nen* → *nens*).
- Walpiri: $x \rightarrow x\hat{x}$ (*wati* ('home') → *watiwati* ('homes')).

En el cas del català, si un element nominal singular equival a x , la forma en plural correspon a $x\hat{s}$. L'*input* (forma singular: *un*) es converteix en *output* (forma plural: *uns*) com a resultat final d'una regla de flexió nominal: la sufixació. En el cas del walpiri, si un substantiu singular és x , aleshores la forma en plural esdevé $x\hat{x}$. L'*input* (forma singular: *wati*) es transforma en *output* (forma plural: *watiwati*) a causa de la regla de reduplicació.

En síntesi, aquestes regles o patrons formen part de la llengua-I de cada parlant-oient, i, per tant, això suposa que pertanyen al seu coneixement implícit. Un parlant de català sap formar el plural mitjançant la sufixació –unint el morfema de nombre -s a l'arrel–, de la mateixa manera que el parlant de walpiri elaborarà el plural a partir de la reduplicació, encara que potser no són conscients d'aquests processos morfològics.

¹ El símbol $\hat{}$ significa concatenació: $x\hat{x}$ (x encadena o precedeix x); $x\hat{s}$ (x encadena o precedeix s).

D'aquesta manera, tal com s'ha avançat, aquest coneixement gramatical inconscient (llengua-I) –compost per regles combinades– permet al parlant-oient generar i interpretar estructures d'una determinada llengua (o més d'una) de forma recursiva.

1.4. La gramàtica particular del parlant en la seva llengua

La llengua-I és la base per crear l'actuació, els enunciats compostos per objectes lingüístics en una llengua. Expressat d'una altra manera, sense competència no hi ha actuació: cap parlant pot utilitzar una llengua sense tenir el coneixement de la seva gramàtica (O'Grady, 1997:11).

Així doncs, es pot afirmar que cada parlant posseeix una gramàtica, presentada sota el concepte de competència o llengua-I. Aquesta gramàtica és generativa i particular (interna, biològica, etc.). En definitiva, és el coneixement lingüístic de la llengua materna implícit que el parlant posseeix compost per un conjunt de regles que donen la llibertat de generar (codificar) i interpretar (descodificar) enunciats gramaticals il·limitadament (Olarrea, 2001: 7).

1.4.1. Estructura de la gramàtica

La gramàtica de cada parlant està composta per uns components que són dominats (fonètics, fonològics, morfològics, sintàctics, semàntics i pragmàtics), de manera que correspon a una llengua determinada. Per exemple, cada parlant natiu d'espanyol posseeix una gramàtica formada pel domini dels components descrits en la següent taula:

Components	Domini
Fonètics i fonològics	Saber articular (codificar) i percebre (descodificar) els sons d'una llengua.
Morfològics i lèxics	Conèixer i formar paraules d'una llengua amb la seva estructura interna en base a processos.
Sintàctics	Construir oracions formades per un ordre correcte d'una llengua.
Semàntics	Interpretar les paraules i oracions d'una llengua.
Pragmàtics	Saber actuar lingüísticament de manera adequada en un context comunicatiu en el qual es fa servir una llengua.

Taula 1. Els components de la gramàtica. Adaptada de (O'Grady, 1997: 4).

1.5. La gramàtica particular com a resultat de l'adquisició de la llengua (L1): proposta innatista

El resultat de l'adquisició de la llengua materna (L1) és l'assoliment de la gramàtica particular: un sistema mental que el parlant-oient aplica per parlar i entendre una llengua (O'Grady, 1997: 437). Ara bé, a partir d'aquest punt es desencadena una altra qüestió: com és el procés que culmina amb la gramàtica particular d'una llengua. En aquest estudi, es planteja com els parlants nadius del català poden arribar a obtenir un sistema de regles o gramàtica específica de la llengua catalana en els primers anys de vida (de la mateixa manera que ho aconsegueix qualsevol nen que aprèn qualsevol llengua natural), completant, doncs, l'adquisició de la seva L1. Una possible solució podria ser la següent.

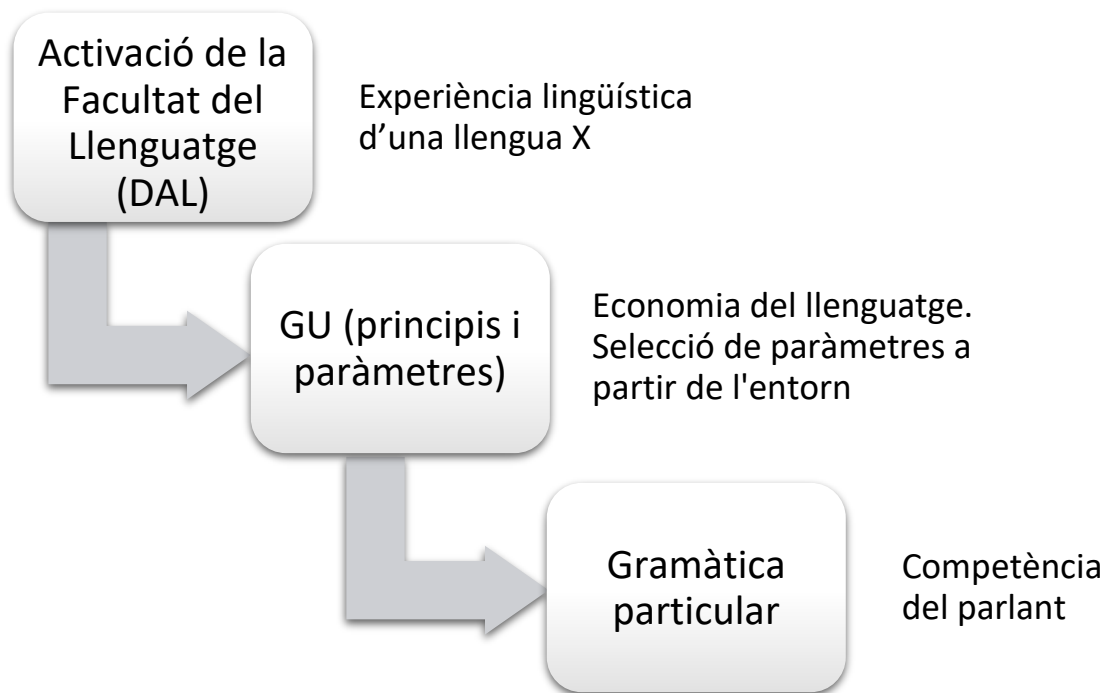
S'ha introduït la noció de la facultat del llenguatge, la dotació innata i exclusiva dels humans per a comunicar-se, i, per tant, per a adquirir i aprendre un sistema lingüístic natural o més d'un en la majoria dels casos. Diem que la representació teòrica de la facultat del llenguatge, o mecanisme d'adquisició de la llengua, és la gramàtica universal.

Des d'una perspectiva de la gramàtica generativa de la tradició chomskiana, s'ha generat la hipòtesi per la qual la gramàtica universal és innata (Haegeman, 1993: 37). La G. U. és un conjunt de principis, específicament lingüístics, que comparteixen totes les llengües naturals i, a més, són innats: formen part del coneixement o la capacitat lingüística dels parlants. Per tant, és una dotació genètica o biològica: els éssers humans neixen preparats per a desenvolupar una G. U., és a dir, un coneixement lingüístic intern de les característiques comunes de totes les llengües que possibilita aprendre qualsevol llengua natural.

Alguns dels principis universals de la G. U., les propietats comunes de totes les llengües naturals, permeten un grau de variació. Poden convertir-se en paràmetres, és a dir, en variacions possibles dels principis universals que aplica una llengua particular.

Com a mostra, les dades de (6) reflecteixen una mostra d'uns principis universals – unes propietats comunes com els constituents de l'oració– que són presents a llengües tan diferents com el català (6a), el panjabi (6b) i l'amazig (6c). Els constituents de l'oració s'apliquen de formes diverses segons la llengua, és a dir, els paràmetres són les diferències superficials d'ordre en aquest cas. A continuació, s'adjunten els exemples i una descripció més detallada.

(7)

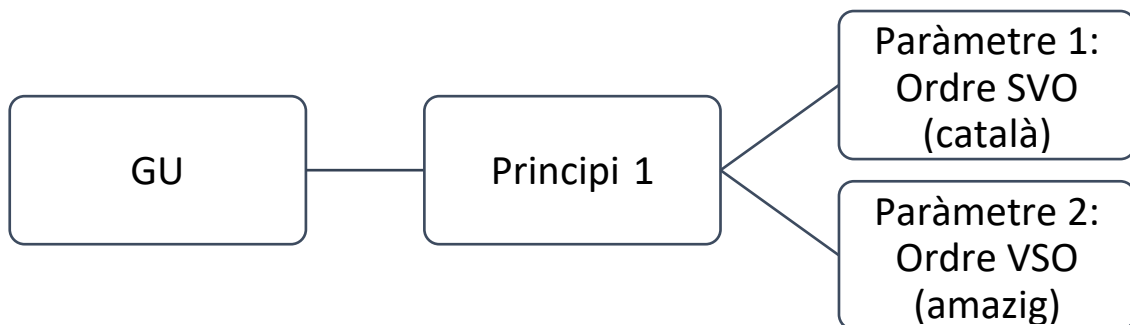
En el procés d'adquisició de la primera llengua, la facultat del llenguatge o dispositiu de l'adquisició del llenguatge (DAL) ha d'activar-se mitjançant l'experiència lingüística d'una llengua, és a dir, a base d'*inputs* produïts principalment per l'entorn familiar del nadó. Si no se satisfés aquesta condició, no es podria activar aquest mecanisme i, consegüentment, el parlant no aconseguiria mai adquirir la L1 de manera òptima i completa.²

L'exposició a una llengua determinada, com podria ser el català, activa els principis innats de la gramàtica universal, els quals estan a l'abast de tots els parlants: podem afirmar que la G. U. ofereix els conceptes de "subjecte", "objecte", "verb" (Haegeman, 1993: 39). A partir dels estímuls lingüístics de l'entorn, el nen selecciona les variacions sobre alguns principis pròpies de la seva llengua, és a dir, identifica el valor de cada un dels paràmetres.

² El cas estudiat de la Genie confirma aquesta hipòtesi. Ningú es comunica amb ella fins els tretze anys, ja que el seu pare decideix tancar-la en una habitació durant la seva infància. Durant el període crític (0-4 anys), el seu cervell no rep estímuls de l'entorn, de manera que no pot arribar a activar la facultat del llenguatge i, en conseqüència, no aconsegueix mai adquirir de manera completa la seva L1: l'anglès. Més endavant, desenvolupa el lèxic de la seva llengua materna identificant paraules associades a objectes tangibles i altres aspectes com categories funcionals, però no assimila categories gramaticals com pronoms interrogatius o preposicions. Per tant, no adquireix una gramàtica particular de l'anglès per generar enunciats gramaticals (amb un ordre dels elements correcte). En el vídeo adjuntat es resumeix el cas de la Genie: https://www.youtube.com/watch?v=R1vgUSTyPWk&ab_channel=MensSuperMateriam

Oracions com les de (3) o (6a) implicaran que el nen seleccioni els paràmetres –per exemple, els ordres dels constituents– característics de la seva llengua: en el cas del català, fixaria el model SVO, en comptes d’una altra patró (VSO del amazig, per exemple) en una etapa més avançada, anomenada telegràfica segons O’Grady (1997: 450)³, que ja facilita crear estructures sintàctiques amb un ordre dels constituents correcte mentre es desenvolupa la morfologia (verbs auxiliars, morfemes flexius, etc.). El procés queda reflectit correctament a (8): un nen amb el català com a llengua nativa, identificaria el valor del paràmetre 1 (ordre SVO); en canvi, un nen natiu amb l’amazig com a L1, seleccionaria el paràmetre 2 (ordre VSO).

(8)

En resum, el procediment d’adquisició de qualsevol llengua natural en els primers anys de vida és comú en els éssers humans: consisteix a aplicar els principis universals innats –proprietats com les de subjecte, objecte o verb formen part del coneixement lingüístic del parlant– i a marcar el valor adequat de cada un dels paràmetres –trets particulars que cada llengua adopta com els diferents ordres de l’oració– a partir dels *inputs* de la llengua de l’entorn del parlant (CVC).

Aquesta economia del llenguatge, la selecció dels paràmetres, és la característica que permet adquirir una L1 de forma completa i, així, la gramàtica particular del parlant equivalent a la competència lingüística. En el cas del català, en aquest estadi final, un nen entre cinc-sis anys haurà obtingut la gramàtica particular del català: el coneixement lingüístic implícit compost per regles que l’ajudaran a expressar-se correctament en aquest sistema lingüístic.

³ Segons O’Grady, W. (1997:) el nen desenvolupa la sintaxi de la L1 juntament amb la morfologia en etapes: a la primera (entre dotze-divuit mesos), es generen enunciats d’una paraula equivalents a oracions completes dels adults (*Dadda* → ‘I see Daddy’); a la segona, es produeixen enunciats de dues paraules (*Ken water* → ‘Ken is drinking water’), que demostren l’adquisició d’elements gramaticals i alhora que la morfologia ha de desenvolupar-se; el darrer estadi és el telegràfic, exposat en el text.

Apartat 2: Els universals lingüístics

2.1. Un breu recordatori

En el primer apartat s'ha descrit el concepte de gramàtica universal (G. U.): el conjunt de principis, regles i condicions universals (equivalents a *universals lingüístics*⁴) que comparteixen totes les llengües humanes. Convé recalcar que segons els generativistes (tradició chomskiana), la G. U. és innata i, per tant, és l'element que desencadena l'adquisició natural de qualsevol llengua durant els primers anys de vida. Addicionalment, s'ha introduït que alguns dels universals lingüístics (U. L.) varien i, consegüentment, estan parametrizats, com per exemple, els diferents ordres de l'oració en els enunciats de (6) que derivaven dels constituents comuns: Subjecte, Verb i Objecte.

En el segon apartat es descriurà la classificació dels U. L. innats per exposar que els universals lingüístics poden variar i, per tant, s'iniciarà la hipòtesi que totes les llengües disposen de semblances i diferències entre si.

2.2. Classificació dels universals lingüístics

Els universals lingüístics són els trets comuns de totes les llengües humanes (Moreno, 1997: 53) i, per tant, equivalen al conjunt de principis o condicions que expressen les característiques a les quals ha d'adaptar-se una oració per ser considerada gramatical en una determinada llengua (Lorenzo & Longa, 1996: 29). A l'hora d'establir una classificació dels U. L., es poden distribuir en dos grups principals representats a (1):

(1)

- Universals implicatius i universals no implicatius.
- Universals absoluts i universals estadístics.

El primer grup està compost pels universals implicatius. Són relacions d'implicació entre dues característiques lingüístiques. Si una propietat forma part d'una llengua (P_1), es preveu que una segona propietat també (P_2). Aquest procés s'expressa a través de la fórmula següent: $P_1 \rightarrow P_2$ (Moreno, 1997: 67); en canvi, els universals no implicatius no denoten una relació conseqüent.

⁴ Durant el treball, s'alternaran els termes principis universals i universals lingüístics.

El segon bloc es basa en els universals absoluts –els universals que no preveuen excepcions i són presents en totes les llengües– i els universals estadístics, és a dir, que tenen excepcions i, en conseqüència, no es troben en totes les llengües. A continuació, es caracteritzen cada un dels universals mencionats amb un conjunt d'exemples.

2.2.1. Universals implicatius i universals no implicatius

a) Universals implicatius

Els universals implicatius relacionen la presència d'una característica amb la presència d'una altra. D'una banda, la propietat (P_1) pot ser l'ordre bàsic VSO, mentre que la segona (P_2) pot correspondre a les preposicions. Respecte a la P_1 , s'entén que és un patró adoptat per algunes llengües, en el qual el verb s'ubica a l'inici de l'oració seguit del subjecte i, finalment, l'objecte, mentre que la P_2 fa referència a les categories gramaticals que precedeixen un sintagma, normalment nominal, i, en conseqüència, encapçalen un sintagma preposicional ('La casa *de* la Marta').

Les propietats no són universals en si mateixes, sinó la relació implicativa i consegüent que s'estableix entre elles (Moreno, 1997: 67): P_1 implica P_2 , però no de forma viceversa. Dit d'una altra manera, si una llengua té l'ordre bàsic VSO, tindrà preposicions (Malmkjær, 1991: 280-281). A (2) s'acaba d'il·lustrar més bé la relació d'implicació.

(2)

- $P_1 \rightarrow P_2$.
- Ordre VSO \rightarrow Preposicions.

El gal·lès és una mostra d'aquest universal implicatiu. Es considera del tipus VSO per l'ordre dels elements habitual en l'oració, exemplificat a (3). A més, tenint en compte que es tracta d'un sistema lingüístic equivalent al patró VSO, té preposicions. A (4), es mencionen algunes de les preposicions simples del gal·lès que regeixen elements nominals i verbals.

(3)

Cafodd ef sawl cyfle (gal·lès)
Tenia 3P.SG. diverses oportunitats
Ell tenia diverses oportunitats'

[Thorner (1993: 217)]

(4)

- *dan gwmwl* ‘sota un núvol’
- *dros glawdd* ‘per sobre d’un arbust’
- *i lwyddo* ‘per tenir èxit’
- *heb gwnmi* ‘sense companyia’
- *rhwng bysedd* ‘entre els dits’

[Thorner (1993: 385)]

b) Universals no implicatius

Els universals no implicatius no expressen relacions implicatives entre dues propietats lingüístiques, sinó que es tracten d’universals més generals que no fan referència a una llengua concreta. Com ara, els elements vocàlics i consonàntics són les dues maneres bàsiques d’articular els sons d’una llengua, de manera que la distinció vocal/consonant és bàsica i universal (Moreno, 1997: 102).

(5)

- Totes les llengües tenen vocals.
- Totes les llengües tenen consonants.
- Totes les llengües distingeixen entre vocals i consonants (Moreno, 1997: 103).

2.2.2. Universals absoluts i universals estadístics

a) Universals absoluts

En aquest subapartat, es categoritzen els universals absoluts que no tenen (ni preveuen) excepcions. Així, l’objectiu es basa en presentar mostres d’universals fonològics, morfològics, semàntics i sintàctics com a trets estructurals comuns de totes les llengües.

Universals fonològics

Les consonants líquides dels sistemes consonàntics, corresponents als sons laterals (el fonema /l/ i els seus al·lòfons, és a dir, les seves variants que es manifesten en funció del context en què apareixen) i els sons vibrants (el fonema /r/ i les seves variants), són sons consonàntics presents en la immensa majoria de les 317 llengües (el 95,9%) analitzades per Maddieson (2009: 73), el qual assegura que les consonants laterals líquides són més freqüents que les vibrants: un 57% de les líquides documentades són laterals. Una explicació pot ser que el requisit articulatori dels segments consonàntics laterals és menor o menys exigent que el dels sons vibrants:

(6)

Requisit articulatori dels sons laterals: /l/ i els respectius al·lòfons	Requisit articulatori del sons vibrants: /r/ i els seus respectius al·lòfons
De forma general s'articula amb la punta o la part anterior de la llengua.	Implica una exigència articulatòria major, atès que s'articula a través d'una concatenació de contactes breu entre dos articuladors.

Taula 2. Requeriments articulatoris dels sons laterals i vibrants.

La descripció dels sons laterals i vibrants del català són procediments articulatoris diversos. En el so lateral alveolar [l], la part anterior de la llengua toca la cornisa alveolar o l'arrel de les dents, i en el so lateral palatal [ʎ], es produeix un contacte entre la part anterior de la llengua i la part posterior de la cornisa alveolar. En els dos casos, l'aire surt per un o pels dos costats de la boca mentre es produeix una vibració de les cordes vocals. En el so vibrant alveolar [r], les obstruccions (batecs) es realitzen entre la part anterior de la llengua i la cornisa alveolar. El so implica diversos contactes ràpids entre els dos articuladors.⁵

En síntesi, existeixen sempre més possibilitats d'articular un so lateral que un de vibrant, a causa del seu requisit articulatori exposat. Així doncs, es pot confirmar el següent universal fonològic absolut:

(7)

- En les consonants líquides, predominen abans els segments consonàntics laterals que els vibrants en les llengües.

De fet, les llengües analitzades per Maddieson mostren un total de sis fonemes laterals, equivalents a laterals dentals, alveolar, retroflexes i palatals (en el cas del català, la lateral alveolar [l] i palatal [ʎ]), en contraposició a quatre vibrants (Moreno, 1997: 114).

Universals morfològics

La morfologia és l'estudi dels processos de formació de paraules partint de petits fragments dotats de significat (lèxic o gramatical) anomenats morfemes. Aquestes unitats es divideixen en dos tipus de morfemes principals: els radicals i els afixos.

⁵ La descripció és adaptada de les explicacions del so lateral alveolar, el so lateral palatal i el so vibrant alveolar de la web *Els sons del català*: <http://www.ub.edu/sonscatala/ca/central>.

Els radicals són morfemes lèxics que aporten una càrrega semàntica alta, és a dir, el significat de la paraula, mentre que els afixos distribueixen les especificacions semàntiques o gramaticals (IEC, 2016: 122). Un mot com *cadireta* està compost per un radical (*cadir*), el morfema bàsic amb el significat de la paraula, i els afixos (*et*) i (*a*).

Els afixos apareixen sempre lligats a un radical amb el seu respectiu significat gramatical o semàntic, però es classifiquen en funció de la posició que ocupen respecte al radical: els prefixos són les unitats que s'ajunten davant del radical. Per exemple, en tagal, el prefix *mag-* s'afixa a les arrels dels elements nominals, les quals redupliquen la primera síl·laba formada per consonant + vocal: *baboy* 'porc'; **mag** + **ba** + *baboy* 'venedor de porc' (Gràcia, 2006: 50); els sufixos són els morfemes que s'afixen darrere del radical. El panjabi disposa del sufix *-ii* amb la funció de formar diminutius, amb la particularitat que, en afixar-se a substantius inanimats masculins, genera un diminutiu femení: *pááR*. (masculí singular) 'muntanya'; *pááRii* 'muntanyeta' (Bhatia, 1993: 284); els infixos es caracteritzen per aparèixer dintre del radical i són força freqüents en espanyol. En aquesta llengua, aquests tipus d'afixos poden agregar-se dins de l'arrel i, ahora, separar-la del sufix: *panadero*; pan + **ad** + ero ([DECEL](#)).

Com es pot observar, una de les funcions principals dels afixos és la de crear paraules noves o famílies de mots. Específicament, aquest procés de formació de mots rep el nom de derivació: la unió d'un radical i un afix. L'exemple (5) del primer apartat és un exemple de sufixació en llengües com el panjabi i el català. La mostra del tagal és un cas de prefixació.

Existeixen altres sistemes per a formar mots, com per exemple, la reduplicació que consisteix a unir dues arrels amb la finalitat de crear una nova paraula. En xinès, es pot reduplicar un verb que expressa una acció per tal d'expressar la durada de la mateixa acció: *zou zou*, caminar+caminar, 'caminar una mica' (Li & Thompson, 1981: 29). La composició és un altre procediment que permet augmentar el lèxic d'un sistema lingüístic, ja que relaciona un element lèxic amb dos o més constituents, de manera que es tracta de la combinació de dues paraules diferents: [Arrel₁ + Arrel₂]: *para* + *brisa* (IEC, 2016: 141).

Aquests mecanismes de la llengua creen mots a partir de radicals ja existents, de manera que es pot extreure un universal morfològic absolut adaptat de Moreno (1997: 133).

(8)

- Totes les llengües poden incrementar el seu lexicó mitjançant mecanismes de formació de mots com la derivació, la reduplicació i la composició.

Universals sintàctics

La sintaxi és la part de la gramàtica que estudia l'estructura de l'oració: l'ordre correcte de les paraules que formen oracions gramaticals. Respecte als constituents de l'oració, s'han introduït tres elements universals (subjecte, verb i objecte) que es combinen d'una manera determinada, que pot variar de llengua a llengua: els patrons més freqüents són SOV (panjabi, l'hindi i l'urdú, etc.), SVO (català, espanyol, anglès, etc.) i VSO (gal·lès, amazic, etc.) que han estat reflectits anteriorment en el treball (vg. els exemples de (6) del primer apartat).

L'universal implicatiu exposat a (2) –la relació implicativa entre la propietat 1 (ordre VSO) i la propietat 2 (preposicions), idò, si una llengua té l'ordre bàsic VSO, tindrà preposicions– és equivalent a un universal sintàctic absolut. És un universal absolut i implicatiu: totes les llengües que posseeixin un patró habitual VSO, seran sistemes lingüístics preposicionals com el gal·lès (vg. els exemples de (4)).

Un altre dels universals absoluts sintàctics que exposa Malmkjær (1991: 280-281), específicament de l'ordre dels constituents, és el següent: en les llengües amb preposicions, el genitiu sempre segueix el nucli del sintagma, com es pot comprovar a (9a) amb l'anglès; mentre que en els sistemes lingüístics amb postposicions, el genitiu precedeix el nucli. El panjabi és un bon exemple, ja que té cinc postposicions simples que desenvolupen una funció sintàctica (Bhatia, 1993: 172-178). A (9b) s'exposa una postposició, *nūū* amb funció de complement indirecte.⁶

(9)

- a. Jane danced [**in** [the club]]_{SP}
- b. [kuRii [**nūū**]]_{SP} (panjabi)
noia per.a
'per a la noia'

[Bhatia (1993: 174) (adaptat)]

D'aquesta manera els universals absoluts sintàctics que s'han exposat són els següents: totes les llengües amb l'ordre VSO són llengües amb preposicions; totes les llengües amb preposicions s'ajusten a l'ordre Genitiu + Nucli, mentre que les que posseeixen postposicions mostren l'ordre Nucli + Genitiu.

⁶ Per a més informació i detalls, la resta de postposicions són descrites a (Bhatia, 1993: 165).

Universals semàntics

El lèxic de totes les llengües representa un conjunt de mots que es classifiquen en camps lèxics, és a dir, en un gran conjunt de paraules que s'associen a una àrea determinada que forma part de les nocions i l'experiència del parlant. Per exemple, els termes *braç*, *maluc*, *colze*, etc. formen part del camp lèxic del cos humà.

El lèxic de les llengües humanes es divideix de forma universal mitjançant taxonomies que classifiquen entitats en tipus o classes. S'estableixen relacions semàntiques entre els mots –concretament relacions de semblança– anomenades hiponímia. La hiponímia és la relació que hi ha entre dos mots lèxics: l'element que disposa d'un significat més general s'anomena *hiperònim* juntament amb un conjunt d'elements lèxics que queden inclosos en el significat del més general, però, alhora, es caracteritzen per ser més específics. Així doncs, l'element *animal* equivaldria a un hiperònim, mentre que els mots *gat*, *gos*, *conill*, *lleó* funcionem com a hiperònims, ja que es tracten d'elements lèxics més concrets.

D'altra banda, els camps lèxics de totes les llengües es poden estructurar a través de la meronímia, les relacions semàntiques entre els significats de dues paraules, de les quals una reflecteix una totalitat i l'altra indica una part de la totalitat. La paraula que denota el significat total s'anomena *holònim*, mentre que la que expressa una part de la totalitat del significat es denomina *merònim* (Moreno, 1997: 147). N'és un bon exemple el mot *cap*, el qual és un holònim; en canvi, *orella* i *nas* són merònims de *cap*.

Per tant, es pot afirmar el següent universal absolut semàntic amb relació a l'organització i estructura dels camps lèxics de totes les llengües humanes:

(10)

- El lèxic de les llengües humanes es divideix a través de relacions semàntiques de taxonomia i meronímia.

b) Universals estadístics

Seguidament, en el camp de la sintaxi, es descriurà una aproximació a un universal absolut, del qual deriven dues excepcions: dos universals estadístics que no són comuns en totes les llengües.

El trasllat sintàctic i el principi de les categories buides (PCB)

El trasllat sintàctic és un procés, pel qual un constituent de l'oració abandona la seva posició natural, amb la finalitat de desplaçar-se a una nova posició. Aquesta operació genera una traça de moviment, és a dir, una categoria buida, absent de material fonètic, que apareix en la posició original del constituent desplaçat. Així, l'operació sintàctica de trasllat és un universal absolut que deixa traslladar un element de l'oració (α).

(11)

- Operació sintàctica de trasllat: traslladeu α

Els enunciats de (12) reflecteixen aquest procediment: en el pas de l'oració enunciativa (12a) a la interrogativa (12b), un constituent (*un ram de flors*) es trasllada des de la seva posició natural dins el SV a l'inici de l'oració esdevenint un sintagma interrogatiu (SQu: *Què*); a (12b), la categoria buida, o bé, traça (t_i), apareix on hi havia l'element traslladat, és a dir, indica que aquest element (*un ram de flors*) s'ha desplaçat a l'inici de l'oració (i).

(12)

- [sv [v La Marta ha comprat [**un ram de flors**]] a la seva mare.
- [[SQu **Què**]_i ha comprat t_i la Marta a la seva mare?

El darrer exemple és una mostra del trasllat de QU (sintagma interrogatiu) a l'inici de l'oració que genera la traça de QU (t_i). El trasllat de SN és una altra operació de trasllat sintàctic que provoca la traça de SN. Aquest moviment es pot exemplificar a partir d'oracions actives i passives com les de (13a) i (13b).

(13)

- Els soldats renten la roba.
- La roba és rentada pels soldats.

Per tal d'entendre el trasllat de SN, és convenient retenir les relacions semàntiques i sintàctiques que s'estableixen entre els diferents elements de l'oració que seran de gran ajuda per a la resta del treball.

L'estructura profunda de l'oració (P) representa les relacions semàntiques entre els components de l'oració que s'expressen a través de la teoria temàtica. L'estructura de la frase està composta per informació lèxica: el verb demana que a la resta de l'oració hi hagi una sèrie d'elements amb una funció semàntica (per expressar acció, estat, procés,

etc.). Aquests elements s'anomenen arguments -corresponents a sintagmes nominals generalment- i reben per part del verb unes funcions semàntiques denominades papers temàtics. Per exemple a (13a), el verb construeix una xarxa semàntica atribuint el paper temàtic d'[AGENT] a l'argument o SN *els soldats* (és un SN que fa l'acció de rentar la roba) i, a més, assigna el paper temàtic de [TEMA] a l'argument *la roba* (un SN inanimat sobre qui recau l'acció). Haegeman (1993: 86) descriu el criteri temàtic: “cada argument rep un paper temàtic, i només un; cada paper temàtic s'assigna a un argument, i només a un”.

En l'estructura superficial de l'oració (S) s'estableixen les funcions sintàctiques. Aquestes relacions estructurals es poden descriure mitjançant la teoria del cas. A diferència de llengües amb cas morfològic (el llatí, per exemple), en les quals els morfemes aporten la informació sintàctica (el cas nominatiu, acusatiu, datiu, ablatiu o genitiu), les llengües de cas abstracte (\emptyset morfològic) com l'anglès, l'espanyol o el català determinen la funció sintàctica en funció de la posició. Els elements que assignen el cas són principalment els verbs i els receptors són els arguments/SN que desenvolupen la funció sintàctica. A (13a), la flexió del verb –el subjecte i el verb concorden en nombre i persona en el cas del català– atribueix el cas de [NOMINATIU], o funció sintàctica de subjecte, al SN *els soldats* i el cas de [ACUSATIU] o complement directe al SN *la roba*. Així doncs, el filtre de cas imposa un requisit: tots els SN explícits han de rebre cas abstracte (Haegeman, 1993: 191).

L'exemple de (13a), l'oració activa, ha servit per explicar com funciona l'estructura (P) i (S). Ara, l'oració passiva (13b) servirà per veure el trasllat de SN: la intenció és demostrar que en el nivell de representació de l'estructura profunda, el SN *la roba* rep un paper temàtic del verb dins el SV, i, finalment, en l'estructura superficial, acaba traslladant-se en la posició de subjecte de la frase.

L'estructura (P) de l'oració passiva (13b) (*La roba es rentada pels soldats*) seria la següent: el verb *rentar* lliura el paper temàtic de [TEMA] a l'argument *roba* (un SN sobre qui recau l'acció: alguna cosa es rentada). De moment, la posició de subjecte es buida – no és ocupada per cap SN argument– i s'indica amb el símbol *e* (*empty* ‘buit’). L'estructura (P) de l'oració passiva (13b) s'il·lustra a continuació a (14a):

(14)

- a. [*e* [és [sv [v rentada [la roba]] pels soldats]]].

[A partir de Haegeman (1993: 270)]

Pel que fa al símbol *e*, el principi de projecció demana que les propietats lèxiques de les paraules es projectin en la sintaxi amb una xarxa argumental i que les oracions tinguin subjecte. És el que Haegeman (1993: 83) descriu com a principi de projecció ampliat (PPA): cada frase ha de tenir un subjecte. Així doncs, a (14a), a causa del PPA, es crea la posició buida de subjecte que no està ocupada de moment per cap SN/ argument.

L'estructura (S) representa l'estadi final semblant a la forma superficial de frase. En aquest nivell de representació, el SN *la roba* es desplaça des de la seva posició original dins el SV a la nova posició de subjecte on rep el cas de [NOMINATIU] per part de la flexió verbal (l'auxiliar). Com a conseqüència, es satisfà el PPA i es produeix el trasllat de SN. L'estructura (S) de l'oració (13b) s'adjunta a (14b):

(14)

b. [La roba_i [es [sv rentada [t_i]] pels soldats]].

[NOMINATIU]

[A partir de Haegeman (1993: 270)]

En resum, s'han presentat les traces de QU i de SN (exemples (12b) i (14b)) com a resultat del trasllat sintàctic de QU i SN. En aquests enunciats es pot comprovar que en l'estructura (S), aquests dos elements nuls, absents de material fonètic, han de tenir un antecedent. Si l'antecedent comparteix paper temàtic amb l'element nul, aquest correspon a una traça (Haegeman, 1993: 381). En els exemples citats, els antecedents (*Què* (12b) i *la roba* (14b)) comparteix paper temàtic de [TEMA] amb els elements nuls identificats com a traces de QU i SN. A més, s'ha observat que aquestes traces són regides temàticament pels elements verbals de l'oració. Dit d'una altra manera, són els complements directes dels verbs.

Per tant, per tal que les traces puguin aparèixer en determinades posicions de l'oració (i així ser legitimades) han de ser regides temàticament –un nucli (principalment el verb) cedeix un paper temàtic a un constituent si alhora el regeix i el marca temàticament– i regides per antecedència. Les traces dels enunciats de (12b) i (14b) satisfan aquestes condicions: estan regides per un verb, ja que reben paper temàtic en l'estructura (P) i, a

més, disposen d'un antecedent a l'estructura (S). Aquestes condicions equivalen al Principi de les Categories Buides (PCB) que ha de ser respectat:

(15)

Principi de les categories buides: PCB

- Les traces han de ser regides pròpiament.
A regeix pròpiament B si A regeix B temàticament o A regeix B per antecedència (Chomsky, 1986: 17)
- A regeix B temàticament si A regeix B i A marca B temàticament.
- A regeix B per antecedència si A regeix B i A és coindexat amb B
[Haegeman (1993: 387)]

Trasllat de QU: Paràmetre QU ex-situ vs. Paràmetre QU in-situ

L'operació sintàctica de trasllat que es valida amb el principi de les categories buides (PCB) és un universal absolut: en totes les llengües es poden desplaçar els elements. Aquesta operació provoca traces, definides com a categories buides que es troben la posició original dels elements traslladats, que han de satisfer el PCB: les traces han de ser regides, ja que no poden aparèixer en qualsevol posició (vg. l'exemple (15)).

El trasllat sintàctic és absolut, però, el trasllat de QU (presentat a (12)), no es realitza en totes les llengües. En l'anglès i el català, en les oracions interrogatives, els sintagmes interrogatius (QU) es traslladen a l'inici de l'oració, mentre que en altres sistemes lingüístics com el xinès, els sintagmes QU no pateixen cap trasllat, sinó que es mantenen en la seva posició original. Si s'estableix una classificació, l'anglès i el català encaixen dins el grup de llengües QU *ex-situ*, és a dir, llengües que pateixen el trasllat de QU; en canvi, el xinès es tracta d'una llengua QU *in-situ*, caracteritzada per no moure de lloc QU. A (16), s'exposa la classificació de les llengües mencionades.

(16)

Llengües QU <i>ex-situ</i> (Trasllat de QU)	Llengua QU <i>in-situ</i> (Ø Trasllat de QU)
Català. Anglès.	Xinès.

Taula 3. Llengües QU *ex-situ* vs. Llengües QU *in-situ*.

A continuació es descriuen uns exemples en relació a (16). D'entrada, l'exemple de (12b) mostra el trasllat de QU/QU *ex-situ* en català. El sintagma interrogatiu es desplaça a l'inici de l'oració i com a marca del trasllat es genera la traça de QU. Pel que fa l'anglès, el mecanisme és el mateix:

(17)

- a. [Poirot [will [sv [v eat [**mushrooms**]]]]].
- b. [[S_{Qu} **What**]_i will Poirot eat t_i ?

[Haegeman (1993: 329)]

Una de les conseqüències que provoca el trasllat de QU en aquestes llengües és el canvi d'ordre 'V-S'. Les possibles versions enunciatives de (12b) i (17b) mostren l'ordre habitual SVO: *La Marta ha comprat un ram de flors a la seva mare; Poirot will eat apples*); en canvi, en les oracions interrogatives amb trasllat de QU es produeix una inversió verb-subjecte 'V-S': *Què ha comprat la Marta a la seva mare; What will Poirot eat*.

Altrament, el xinès és una llengua QU *in-situ* (Ø Trasllat de QU). Generalment, té dos patrons principals d'interrogatives: les totals, les quals la seva resposta implica una afirmació o negació, i les parcials que insereixen pronoms interrogatius com a tret distintiu (Gràcia, 2003: 51). Aquest model binari xinès permet detectar característiques singulars que es distancien del català i l'anglès: l'enunciat declaratiu de (18a) es transforma en interrogatiu total a partir de la partícula interrogativa *ma*, però l'ordre dels constituents no varia (18b); en les parcials, els pronoms interrogatius s'ubiquen en diverses posicions segons la seva funció sintàctica: en cas de desenvolupar la funció de complement directe, l'element interrogatiu s'associa directament en la part final de l'oració, tal com ho exposa (19).

(18)

- a. Ni néng xie Zhong Guo zì
tu poder escriure Xina caràcter
'Pots escriure caràcters xinesos'
- b. Ni néng xie Zhong Guo zì **ma**?
tu poder escriure Xina caràcter INTERR.
'**Que** pots escriure caràcters xinesos?'

(19)

Ta zhao **shéi** ?
ell buscar **qui**
'**Qui** busca (ell)?'

[Gràcia (2003: 52-53)]

Es pot afirmar que efectivament el xinès és una llengua QU *in-situ*: en les oracions interrogatives, els sintagmes interrogatius resten en la seva ubicació original dins el SV i, per tant, tampoc es produeix la inversió 'V-S'.

L'anàlisi contrastiva entre aquestes llengües ha aportat dos universals estadístics relacionats amb el trasllat sintàctic: d'una banda, l'anglès i el català que apliquen QU *ex-situ* (Trasllat de QU → Inversió 'V-S'); d'altra banda, el xinès que s'ajusta a QU *in-situ* (∅ Trasllat de QU → ∅ Inversió 'V-S'). Finalment, a (20), es mostra un quadre, amb l'objectiu d'endregar i resumir les idees tractades.

(20)

Universal absolut	
Operació sintàctica de trasllat que es legitimada amb el Principi de les Categories Buides (PCB)	
Universals estadístics	
QU <i>ex-situ</i> (Trasllat de QU → Inversió 'V-S')	QU <i>in-situ</i> (∅ Trasllat de QU → ∅ Inversió 'V-S')
Anglès: <i>What will Poirot eat?</i>	Xinès: <i>Ta zhao shéi ?</i> ('ell buscar qui')
Català: <i>Què ha comprat la Marta a la seva mare?</i>	('Qui busca (ell)?')

Taula 4. Mostra de l'universal absolut i els seus respectius universals estadístics.

Part II: El subjecte nul

La primera part del treball (apartats 1 i 2) ha introduït un marc teòric basat en la gramàtica universal, amb l'objectiu de presentar un conjunt de principis universals, denominats també com a universals lingüístics, que formen part de la competència del parlant i, alhora, de totes les llengües naturals. Es classifiquen des d'un punt de vista tipològic, és a dir, en universals absoluts – propietats comunes – i universals estadístics⁷ – propietats singulars –. Amb la darrera classificació, s'ha començat a demostrar la hipòtesi que tots els sistemes lingüístics s'assemblen i es diferencien alhora pels seus trets estructurals, especialment amb el trasllat sintàctic aplicat pel Principi de les Categories Buides i el possible trasllat de QU.

La segona part és el nucli del treball. Es desenvolupa la darrera hipòtesi amb una comparació i classificació de dues classes de llengües a partir de l'expressió del subjecte nominal i pronominal. El subjecte és un element de l'oració present en totes les llengües, i, tanmateix, la seva presència pot variar en funció del sistema lingüístic. Per aquesta raó, es categoritzaran les llengües per la seva característica comuna, el principi universal anomenat principi de projecció ampliat (PPA) i per les seves divergències: el paràmetre del subjecte nul.

En l'apartat 3, es descriu el principi universal (PPA) i el paràmetre del subjecte nul amb l'objectiu d'exemplificar-los i diferenciar les llengües de [\pm Subjecte Nul] amb l'argument de la flexió; en els apartats 4 i 5, s'introdueixen i es desenvolupen les correlacions entre el paràmetre del subjecte nul i l'ordre habitual de l'oració. Es seleccionen un conjunt de llengües SVO amb la possibilitat d'alternar de posició el subjecte comparades amb unes altres que no ho permeten; aquest plantejament permet dur a terme l'explicació de la correlació que va observar Rizzi (1982) entre les llengües de subjecte postverbal i [+ Nul] i les llengües sense subjecte postverbal i, per tant, [-Nul]; en darrer lloc, en l'apartat 6, s'elaborarà una classificació amb exemples i explicacions més detallades de més llengües *pro-drop* [Subjecte +Nul] i *no-pro-drop* [Subjecte -Nul].

⁷ El concepte de paràmetre pot equivaler al concepte d'universal estadístic. En tot cas, és un grau de variació d'un principi universal que adopta una llengua en particular.

Apartat 3: El paràmetre del subjecte nul

En aquest tercer apartat es durà a terme una explicació més detallada del paràmetre del subjecte nul. Durant el capítol, s'introduirà el principi universal (PPA) i el seu grau de variació, amb l'objectiu d'exemplificar les llengües amb [\pm Subjecte nul] (apartat 3.1.) i presentar un argument que les distingeix: la flexió verbal amb propietats nominals del subjecte que seran analitzades amb la teoria de la X amb barra (apartat 3.2.).

3.1. El principi de projecció ampliat (PPA) i el subjecte nul

En el segon apartat del treball, a propòsit de l'operació sintàctica de trasllat i el principi de les categories buides, s'han descrit dos universals lingüístics, o bé, absoluts: el principi de projecció (PP) i el principi de projecció ampliat (PPA). El primer exigeix que la informació lèxica es representi sintàcticament (s'ha comprovat que el verb construeix una xarxa semàntica assignant papers temàtics als arguments de l'oració), mentre que el segon és una extensió del primer. El PPA demana que les oracions disposin d'un subjecte: un constituent oracional que realitza o rep l'acció del verb. A (1) s'adjunten els dos universals absoluts que comparteixen totes les llengües humanes.

(1)

- Principi de projecció: La informació lèxica es representa sintàcticament.
- Principi de projecció ampliat: Cada frase ha de tenir un subjecte.

[Haegeman (1993: 70; 83)]

Totes les llengües tenen un subjecte, però aquest pot ser omès, o bé, ha d'expressar-se sempre a través d'una forma nominal o un pronom en l'oració que conté informació gramatical (persona, nombre, gènere, etc.). Això significa que el PPA presenta un grau de variació: el paràmetre del subjecte nul. Si una llengua adopta aquest paràmetre, pot eliminar superficialment el subjecte; contràriament, si no l'adopta, el subjecte no pot ser elidit.

(2)

Paràmetre del subjecte nul: el subjecte nominal o pronominal es pot ometre.

Fixem-nos en les oracions gramaticals de (3): (3a) correspon al català i (3b) a l'italià. En aquestes dues llengües, el subjecte pot ser explícit amb un sintagma, de la mateixa manera que pot ser elidit, mentre que a (3c), francès, i (3d), anglès, el subjecte ha

d'expressar-se explícitament amb un pronom. No pot ser suprimit, en cas contrari, les oracions serien agramaticals.

(3)

- a. (Jo) he trobat en Joan → [Subjecte + Nul].
- b. (Io) ho incontrato Joan → [Subjecte +Nul].
- c. * (J') Ai rencontre Joan → [Subjecte -Nul].
- d. * (I) Have met Joan → [Subjecte -Nul].

El català i l'italià corresponen a llengües de ([Subjecte +Nul]); en canvi, l'anglès i el francès són llengües de ([Subjecte -Nul]).

El wòlof i el fula, els quals formen part de la família lingüística nigerocongolesa, també reflecteixen aquesta diferència respecte a la presència del subjecte. El wòlof disposa del mateix mecanisme que el català i l'italià: el pronom del subjecte pot aparèixer (4a), però també pot ser omès (4b). Les dues opcions són vàlides i gramaticals; per contra, el fula encaixa amb el comportament del francès i l'anglès, tenint en compte que no disposa d'aquesta opció: el subjecte sempre ha de ser explícit com en els exemples de (5). S'afirma, doncs, que el wòlof és una llengua de subjecte nul, a diferència del fula (Orozco & Roca, 2002: 86).

(4)

- a. Demmba amna xaaalis (wòlof)
Demba trobar diners
'En Demba ha trobat diners'
- b. Gis naa ko
veure 1P. SG.PERF. el
'L'he vist'

(5)

- a. Demmba danyi kaalis (fula)
Demba ha trobat diners
'En Demba ha trobat diners'
- b. Amadu ko janginnoowo
Amadu PRED. profesor
'L'Amadu és professor'

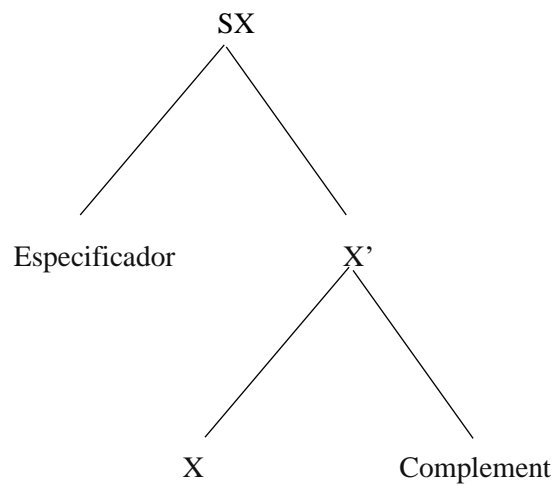
[Orozco & Roca (2002: 84-86)]

3.2. La riquesa de la sintaxi: la flexió verbal

3.2.1. La teoria de la X amb barra: les categories sintagmàtiques

La teoria de la X amb barra regula l'estructura de l'oració. Específicament, aquesta teoria posa de manifest el tret comú de les diferents categories sintagmàtiques: els sintagmes són projeccions dels seus nuclis classificades jeràrquicament. Els nuclis lèxics, ocupats per categories gramaticals (N, V, P, A), s'associen a la projecció zero (X^0). Aquesta projecció queda per sota de dos nivells superiors que permet la teoria de la X amb barra: d'una banda, un primer nivell que possibilita combinar el complement amb X amb la finalitat de formar la projecció intermediària X' ; els adjunts no regits connecten amb X' per formar la projecció intermediària X'' ; d'altra banda, l'especificador combina amb X' per tal de crear la projecció màxima SX (adaptat de Haegeman, 1993: 113). En l'esquema següent es pot il·lustrar la jerarquia de les categories sintagmàtiques.

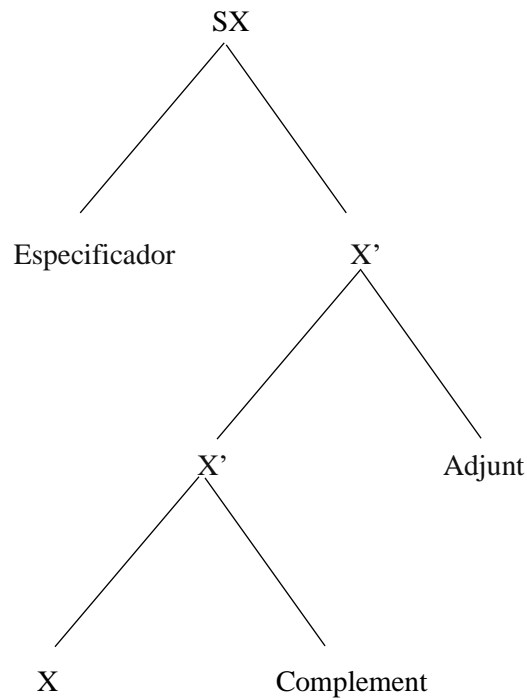
(6)

Com s'ha afirmat en el darrer paràgraf, la teoria de la X amb barra admet combinar adjunts amb X amb la finalitat de crear el nivell intermedi X' . Els adjunts són complements no regits temàticament pel verb, de manera que la seva absència no afecta la gramaticalitat de l'oració. Quan aquests elements es combinen amb X' , la projecció intermèdia es dobla tal com es pot comprovar a (7):⁸

⁸ Per a més informació detallada de la teoria de la X amb barra, el lector pot consultar Haegeman (1993).

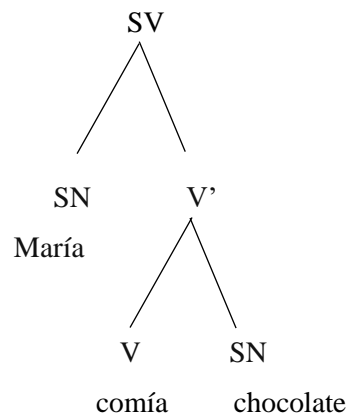
(7)

3.2.2. S. FLEX com a projecció del node FLEX

La teoria de la X amb barra ha encetat la idea, per la qual les categories sintagmàtiques s'estructuren jeràrquicament. Tant els sintagmes nominals, verbals, adjectivals, adverbials i preposicionals són projeccions dels seus respectius nuclis. Per exemple, a (8), el sintagma verbal projecta la seva categoria lèxica, el verb *comía*, com a nucli en la projecció zero; en la projecció intermèdia, el complement (el SN *chocolate*), s'ha combinat amb el seu rector, V, per tal de formar V'; en la projecció màxima, l'especificador (el SN *María*), s'ha combinat amb V' amb l'objectiu de crear SV.

(8)

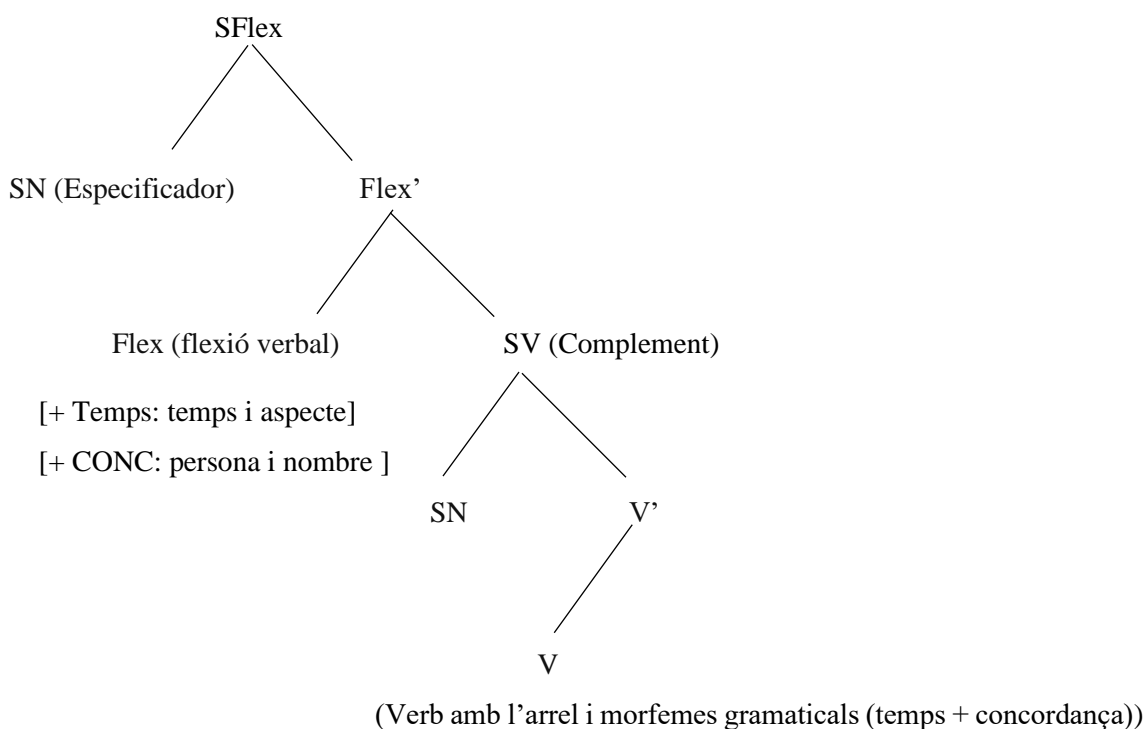

Desafortunadament, l'anàlisi de (8) és incomplet. Falta una categoria sintagmàtica que recull les propietats de [TEMPS] (temps i aspecte) i [CONCORDANÇA] (nombre i persona) del verb flexionat, és a dir, el sintagma de flexió verbal, el qual s'estructura en diferents nivells.

El sintagma de flexió verbal (SFlex) és una categoria sintagmàtica endocèntrica, és a dir, és una projecció del node, o bé, nucli Flex (flexió) que s'ubica en la projecció zero. Haegeman (1993: 117) el denomina com un node independent INFL (per inflexió)⁹ que domina la flexió verbal i, per tant, les propietats temporals del verb juntament amb les de concordança. D'aquesta manera, s'indica que el verb conté morfemes gramaticals de temps, nombre i persona afixats a l'arrel. En definitiva, que el verb està flexionat.

En la projecció intermèdia del sintagma s'ubica (Flex'). Encara que el nucli Flex domina el verb flexionat, les terminacions temporals acaben en el nucli del SV, sota a V per ser més exactes (Haegeman 1993: 121). Per aquesta raó, l'autora proposa que Flex té com a complement el SV i, per consegüent, es forma Flex'. En la projecció màxima, es suggereix que el subjecte de l'oració ocupi la posició d'especificador per combinar-se amb Flex' i crear SFlex. Així, s'indica la concordança del subjecte i el verb. A (9), es pot representar l'estructura completa de SFlex.

(9)

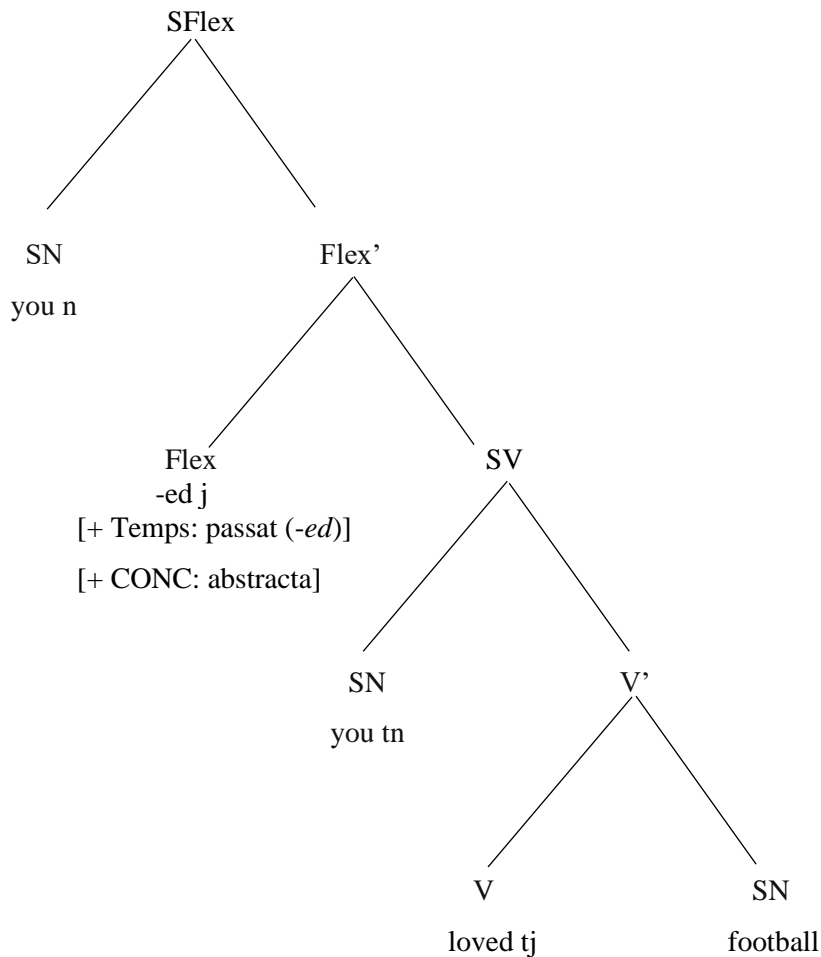
⁹ En el treball el node INFL s'alternarà amb el terme FLEX (per flexió). A part de la flexió verbal, FLEX pot dominar els auxiliars del verb, tal com ho explica Haegeman (1993).

A través d'exemples de l'anglès i el català, s'acabarà d'exemplificar la categoria sintagmàtica SFlex. Es posarà de manifest una diferència superficial entre aquestes dues llengües en la flexió verbal: específicament, en la concordança [CONC] del verb en funció de si és abstracte o morfològica, o bé, si ofereix informació (o no) del subjecte.

3.2.3. La concordança en anglès i en català

En primer lloc, fixem-nos en un exemple de l'anglès (*You loved football*) analitzat tenint en compte l'existència del sintagma de flexió verbal encapçalat per un nucli que inclou el verb flexionat.

(10)

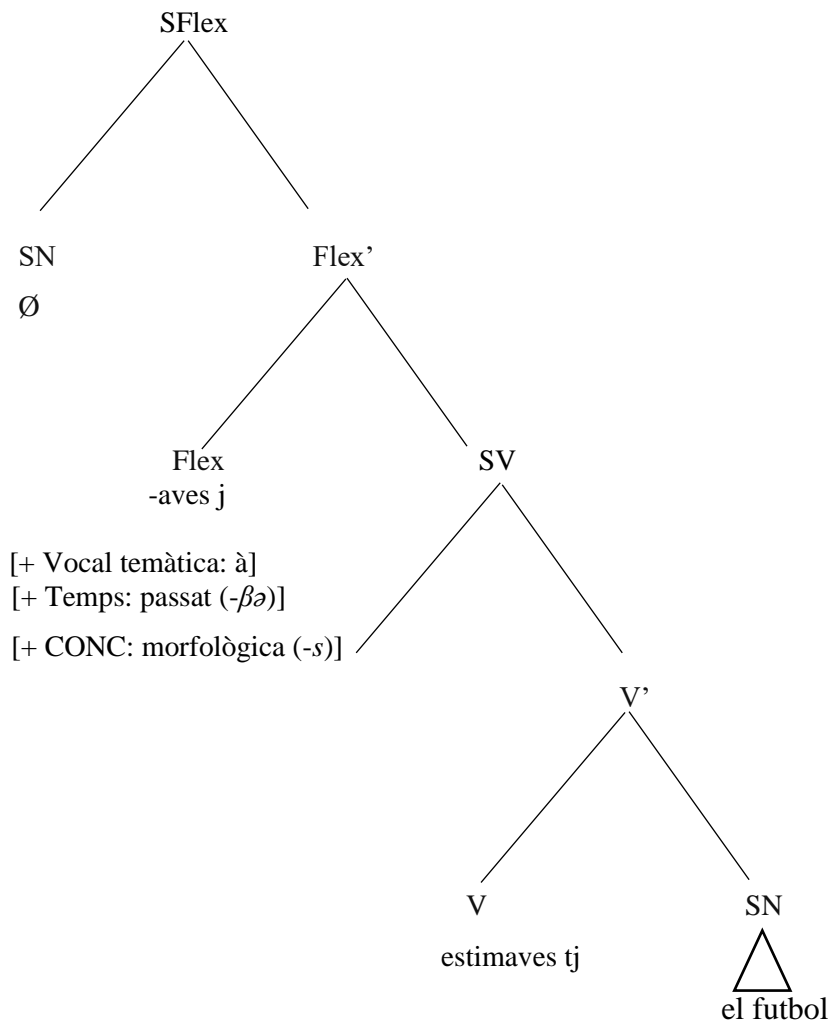
En la projecció zero del SV es localitza el nucli lèxic (el verb *loved*); la projecció intermèdia permet acollir el complement (el SN *football*) que s'ha combinat amb el verb (*loved*) per crear V'; la projecció màxima possibilita acollir un especificador (el SN *you*) combinat amb V' per generar SV.

Aquesta anàlisi és insuficient, ja que s'ha defensat l'existència del SFlex endocèntric que projecta el nucli Flex, el qual domina la flexió verbal. La traça *j* indica que a (10), Flex inclou les propietats temporals del verb *loved* (-ed, forma en passat) i les de concordança (persona i nombre). És imprescindible recalcar que en anglès, la concordança és abstracta, atès que el verb flexionat no té morfemes de persona i nombre explícits.

En la projecció intermèdia de SFlex, Flex s'associa amb el complement SV i es genera Flex' pel fet que les terminacions temporals s'acaben ubicant en V, el nucli de SV, tal com s'ha confirmat anteriorment. En la projecció màxima, el subjecte de l'oració, el SN *you*, és l'especificador combinat amb Flex' per tal de formar SFlex. Així, s'anuncia la concordança abstracta entre el subjecte i el verb flexionat en persona i nombre (2a sg.).

En segon lloc, centrem-nos en una oració semblant en català, amb la diferència que el subjecte és nul (*Ø estimaves el futbol*).

(11)

La jerarquitització de la categoria sintagmàtica del SV és pràcticament la mateixa que la de l'anglès en l'exemple de (10). La diferència es manifesta en el domini de SFlex.

El SFlex projecta el seu nucli Flex que domina la flexió verbal, tal com ho indica la traça j. En aquest cas, el verb flexionat *estimava* està compost per una arrel, la vocal temàtica/morfema de conjugació (-a), el morfema de temps (-βə) i el morfema de persona (-s) que inclou també la informació de nombre (és un afix de segona persona del singular). Aquí es manifesta la diferència respecte a l'anglès: en català, la concordança té una manifestació morfològica. El morfema de persona i nombre és explícit.

En la projecció màxima, el subjecte buit de l'oració és l'especificador combinat amb Flex' per tal de construir SFlex. Així doncs, s'indica la concordança morfològica entre el subjecte (*tu*) i el verb flexionat (*estimaves*) en persona (segona persona) i nombre (singular).

3.2.4. Els trets de CONC

S'ha presentat la categoria sintagmàtica (SFlex) que projecta el nucli (Flex), el qual es caracteritza per dominar la flexió verbal principalment. Així, recull les propietats de [TEMPS] (temps i aspecte) i [CONCORDANÇA] (nombre i persona) del verb flexionat. S'ha insistit especialment en la concordança: en anglès, és abstracta; per contra, en català, és morfològica. Aquestes observacions respecte a la concordança permeten obtenir un argument que justifica la diferència entre les llengües de subjecte nul dels altres sistemes lingüístics sense subjecte nul.

- En llengües com el català¹⁰ de subjecte nul, la flexió verbal expressa informació del subjecte a través dels trets de [CONC] amb manifestació morfològica: els morfemes de persona i nombre explícits. Si [CONC] recull les dades del subjecte, aquest element pot ser elidit fonèticament, ja que sempre serà interpretat dins el sistema flexiu (adaptat de Haegeman, 1993: 209) i, a més, concordarà en nombre i persona amb el verb.
- En anglès, llengua sense subjecte nul, la flexió és menys rica, perquè no permet detectar el subjecte. Els trets de [CONC] són abstractes. Això implica que el subjecte ha d'expressar-se explícitament a través d'un pronom de manera obligatòria.

¹⁰ L'espanyol i l'italià són llengües romàniques amb subjecte nul gràcies a la flexió verbal també. Es comprovarà en el pròxim apartat.

Apartat 4: L'ordre habitual de la frase SVO i les seves variants: el subjecte postverbal

En aquest quart apartat s'inicia un plantejament sobre la correlació entre el paràmetre del subjecte nul i l'ordre habitual de l'oració que posteriorment serà desenvolupat.

Els diferents subapartats introduiran un conjunt de llengües que comparteixen l'ordre estàndard de la frase Subjecte + Verb + Objecte, amb la finalitat d'establir una divisió entre elles. El patró estàndard SVO és compartit i, alhora, modificat, de manera que es generen nous ordres dels elements de l'oració, però no de forma homogènia. Això implica que algunes d'elles estan habilitades per crear seqüències amb un subjecte postverbal, al contrari de les altres que mantenen el subjecte en posició anterior al verb.

4.1. Llengües de patró SVO

El català, l'espanyol, el portuguès, l'italià, l'anglès i el francès són un conjunt de sistemes lingüístics que comparteixen una propietat, l'ordre dels elements usual. Els enunciats transitius de (1) reflecteixen que aquestes llengües equivalen a un ordre bàsic dels constituents SVO (subjecte precedit del verb, el qual és seguit de l'objecte).

(1)

- a. En Joan va portar el llibre (català) [Hualde (1992: 96)]
- b. Elena compró un coche (espanyol) [Green (1988: 114)]
- c. O gato comeu a galinha (portuguès) [Parkinson (1988: 156)]
- d. Pietro fumava una sigaretta (italià) [Vincent (1988:304)]
- e. He threw the ball (anglès) [Quirk & Greenbaum & Svartvik (1985: 754)]
- f. Je déteste Marie (francès) [Harris (1988: 235)]

L'ordre bàsic dels elements a la frase SVO es pot alterar mitjançant altres patrons. Aquestes alteracions mostren dos comportaments a propòsit del subjecte: pot ser flexible alterant-se de posicions i, consegüentment, ser postverbal o pot mostrar-se rígid

mantenint-se sempre en la posició inicial de l'oració. Per aquesta raó, s'analitzaran les possibles variacions de l'ordre SVO de les llengües mencionades a (1) en enunciats declaratius.

4.1.1. Llengües de patró SVO amb subjecte postverbal

En català es pot transgredir l'ordre subjecte-verb-objecte en determinats contextos. D'entrada, el constituent objecte directe pot encapçalar l'oració quan rep un valor emfàtic, precedint el verb i, finalment, el subjecte, formant d'aquesta manera la seqüència OVS: *El llibre va portar en Joan* (Hualde, 1992: 96); a través del model VOS, es pot alternar de posició el subjecte per recalcar que aquest ha fet una acció: *Ha menjat un pastís la Marta*. Nogensmenys, el subjecte postverbal pot manifestar-se també en les proposicions del tipus IV com *Ha sortit un tren*. Segons Fabra (1956: 40), aquest tipus d'oracions es formen per un ésser o una cosa –el tema de l'oració (allò del que es parla: *un tren*)– i allò que en un temps determinat fa aquest ésser o aquesta cosa –el rema: *ha sortit*–. *Un tren* és un argument intern que rep el paper temàtic d'[AGENT] i cas de [NOMINATIU], és a dir, realitza la funció de subjecte. Fixem-nos en el fet que el verb (*ha sortit*) concorda en nombre i persona (tercera persona del singular) amb el subjecte de l'oració (*un tren*). Ara bé, aquest subjecte és postverbal i tal com apunta Fabra, pot arribar a comportar-se com un complement directe, tenint en compte que és capaç de pronominalitzar-se amb el clític *en*: *Ha sortit un tren (n'ha sortit un)*; *Ha arribat un parent meu (n'ha arribat un)*.

L'espanyol, tal com succeeix en català, es caracteritza per cedir una certa llibertat de moviment al subjecte, el qual pot alternar la posició en ordres com SVO, VSO i VOS. Green, J. (1988: 115) ofereix exemples com *compró Elena el coche* (VSO) i *compró el coche Elena* (VOS). En tot cas, aquests dos últims ordres, en els que el subjecte segueix el verb, són possibles en espanyol, juntament amb el model estàndard SVO, ja que es respecta l'ordre VO (l'objecte ha d'aparèixer darrere del verb sempre). Per posar una altra mostra, les frases de (2) mostren un ordre VSO i VOS en espanyol. Les dues oracions són gramaticals precisament, perquè es satisfà l'estructura VO; ara bé, els exemples de (3) són agramaticals, pel fet que l'objecte precedeix el verb.

(2)

- a. Comió Andrés el bizcocho (VSO)
- b. Comió el bizcocho Andrés (VOS)

(3)

- a. *El bizcocho comió Andrés (no es satisfà l'ordre VO)
- b. *El bizcocho Andrés comió (no es satisfà l'ordre VO)

En els exemples de (1), el portuguès enllaça amb el prototip SVO i com en el cas de l'espanyol, el subjecte gaudeix d'una autonomia alternant-se d'ubicació en models com VOS. Per exemple, la frase *comeu a ovelha, o lobo* reflecteix un ordre dels elements, en el qual l'objecte i el subjecte segueixen el verb, que s'encarrega d'iniciar l'oració, és a dir, es tracta del model VOS. Segons Parkinson, S. (1988: 157), el subjecte postverbal també pot aparèixer en oracions amb verbs intransitius com *chegou o domingo* 'va arribar el diumenge', en oracions reflexives, *libertaram-se os escravos* 'els esclaus es van alliberar', i, finalment, en oracions amb subjectes pesants, *entraram dois homens gordos e um rapaz loiro*, 'van entrar dos homes obesos i un noi ros', i en oracions amb el verb existencial *haver* (*há um senhor aquí* 'hi ha un senyor aquí'). Respecte a l'ordre VO, aquest patró està fixat i respectat en portuguès: com també succeïa en espanyol, en general, el constituent de l'objecte no pot precedir l'element verbal, però existeix una excepció. Els objectes es poden preposar al verb amb una pausa d'entonació combinada amb una còpia del pronom (Parkinson, 1988: 157). Es tracta del model OSVpron., i n'és un bon exemple l'oració *a galinha, o gato comeu-a* que conté els dos requisits, la pausa per entonació i la repetició del pronom.

L'italià per la seva banda també forma part d'aquests paràmetres. Vincent, N. (1988: 304) divideix l'estructura de l'oració de l'italià en dos possibles ordres: subjecte + predicat (*Filippo mangia lasagne*); predicat + subjecte (*è arrivato il treno*) que equival a les oracions del tipus IV del català segons Fabra. Aquesta classificació indica que en italià –com en les llengües anteriors– el subjecte pot ocupar la posició inicial, o bé, variar de posicions i ser postverbal.

El primer ordre (subjecte + predicat) és l'usual i equival al model SVO. El subjecte rep el paper temàtic d'[AGENT] que desenvolupa una activitat expressada pel verb i, a més, es tracta del tema (allò del que es parla), de manera que encapçala l'oració, seguida del rema (allò que fa el tema), és a dir, el verb i l'objecte directe sobre qui recau l'acció (*Pietro fumava una sigaretta*) (Vincent, 1988: 305); el segon ordre (predicat + subjecte) es duu a terme en oracions amb el verb *essere*, en les quals el subjecte es converteix en postverbal (*verrà Giorgio* 'Vindrà en Jordi'). Aquest segon ordre de l'italià –amb subjecte postverbal– serà analitzat en el pròxim apartat.

4.1.2. Llengües de patró SVO sense subjecte postverbal

Partint de l'ordre base SVO (*He threw the ball*), l'anglès disposa d'un gran ventall d'alternatives que modifiquen el patró habitual. A (4), es recullen un conjunt d'oracions que exemplifiquen les possibles combinacions dels constituents en la llengua anglesa.

(4)

Ordre dels elements	Exemples
SVC	<i>She's happy.</i> <i>The Sahara is hot.</i>
SVA	<i>He was at school.</i> <i>She got into the car.</i>
SV	<i>He was working.</i> <i>It's raining.</i>
SVO	<i>The stone broke the window.</i> <i>She has a car.</i>
SVOC	<i>He declared her the winner.</i> <i>I found it strange.</i>
SVOA	<i>He placed it on the shelf.</i> <i>I prefer them on toast.</i>
SVOO	<i>I bought her a gift.</i> <i>She knitted me a sweater.</i>

Taula 5. Possibles ordres dels elements de l'oració en anglès. (Quirk. & Greenbaum & Leech & Svartvik (1985: 754))

Les dades de (4) desencadenen algunes reflexions sobre l'ordre dels constituents en anglès que s'aproximen i, així mateix, es distancien de l'estructura del català, l'espanyol, el portuguès i l'italià: com és freqüent en aquestes llengües mencionades, l'anglès compleix la seqüència VO, per tal com el verb precedeix l'objecte (SVO; SVOC; SVOA; SVOO), els complements (C) que regeix temàticament, com l'atribut (*The Sahara is hot* (SVC)), i els complements circumstancials de lloc (A) (*He was at school* (SVA)).

La principal discrepància resideix en la posició del subjecte respecte a les llengües tractades en el subapartat anterior. En anglès, aquest constituent només pot ocupar la posició inicial de l'oració, de manera que els possibles enunciats amb subjectes postverbals resultarien agramaticals: **Happy she is*; **Was at school he*; **Was working*

*he; *Broke the stone the window; *Declared her the winner he; *Prefer I them on toast; *Knitted she me a sweater.*

Paral·lelament, el francès és una llengua SVO (*Je déteste Marie*). Dins d'aquesta distribució, el subjecte no pot ser nul, pel fet que ha d'expressar-se amb un pronom. Harris (1988: 235) corrobora aquesta hipòtesi respecte al model habitual dels constituents i subjecte:

As far as the order of basic constituents is concerned, standard literary French is often said to be a canonical SVO language, that is, the subject (which is obligatory) precedes the verb which precedes the complement(s) in positive, declarative utterances. (p. 235)

El mateix autor menciona les alternatives del tipus SVO que ofereix el francès, les quals consisteixen a dislocar un, o més d'un, element nominal a l'esquerra o a la dreta de l'oració principal. Ara bé, el subjecte no pot ser postverbal, sinó que el clític *je* ha mantenir-se a l'inici de l'oració principal. En tot cas, es pot afegir un pronom personal *moi*, el qual es desplaça a l'esquerra (5b) o a la dreta (5c) de l'oració principal, amb la finalitat d'expressar èmfasis sempre que hi hagi una pausa per entonació. Una altra possibilitat radica a dislocar l'objecte directe de l'oració a la dreta mitjançant la seva pronominalització amb un clític (5d). En tots els casos exposats, les oracions serien gramaticals i encapçalades sempre pel constituent del subjecte.

(5)

- a. Je déteste Marie
- b. Moi, je déteste Marie
- c. Je déteste Marie, moi
- d. Je la déteste, Marie

[Harris (1988: 236)]

4.2. Sumari

Les taules de (6) sintetitzen les possibles modificacions de SVO en les llengües analitzades que marquen la distinció visible entre elles a propòsit de la posició del subjecte.

(6)

Llengües SVO amb subjecte postverbal

Modificacions del patró SVO

Català	Espanyol	Portuguès	Italià
OVS: <i>El llibre va portar en Joan.</i>	VSO: <i>Compró Elena el coche.</i>	VOS: <i>Comeu a ovelha, o lobo.</i>	Predicat + subjecte (VS): <i>Verrà</i>
VOS: <i>Ha menjat un pastís la Marta.</i>	VOS: <i>Compró el coche Elena.</i>	VS: <i>Chegou o domingo; libertaram-se os escravos.</i>	<i>Giorgio; è arrivato il treno.</i>
Oracions del tipus IV, Fabra (VS): <i>Ha sortit un tren.</i>		OSVpron.: <i>A galinha, o gato comeu-a.</i>	

Llengües SVO sense subjecte postverbal

Modificacions del patró SVO

Anglès	Francès
SVC: <i>She's happy.</i>	Dislocacions dels elements nominals a l'esquerra o dreta de l'oració principal:
SVA: <i>He was at school.</i>	<i>Moi, je déteste Marie.</i>
SV: <i>He was working.</i>	<i>Je déteste Marie, moi.</i>
SVO: <i>The stone broke the window.</i>	
SVOC: <i>He declared her the winner.</i>	
SVOA: <i>He placed it on the shelf.</i>	Dislocació de l'objecte directe a la dreta que crea la pronominalització del clític:
SVOO: <i>She knitted me a sweater.</i>	<i>Je la déteste, Marie.</i>

Taula 6. Possibles variants del patró SVO en llengües amb i sense subjecte postverbal.

El quart apartat ens porta a la conclusió que les llengües que disposen d'un subjecte postverbal mostren un subjecte flexible que canvia de posicions, a diferències de les quals no el posseeixen i retenen el subjecte al capdavant de la frase.

Aquest plantejament permet presentar la correlació que va establir Rizzi (1982) entre el subjecte nul i l'ordre de l'oració que posa de manifest el següent plantejament:

- Les llengües amb subjecte nul tenen un procés d'inversió del subjecte (VS).
- Les llengües sense subjecte nul no tenen un procés d'inversió del subjecte (*VS).

[Rizzi (1982: 117)]

L'apartat que ve a continuació permetrà recollir i ordenar les idees dels darrers capítols, per tal d'explicar la correlació mencionada.

Apartat 5: Correlació entre el subjecte nul i l'ordre de l'oració: [Subjecte +Nul] → VS; [Subjecte -Nul] → *VS.

El tercer apartat validava la idea, per la qual la flexió verbal és l'element que provoca que una llengua com el català apliqui el paràmetre del subjecte nul, i, consegüentment, es consideri una llengua amb subjecte nul. Els trets de CONC, ubicats en la flexió del verb, manifesten els trets nominals explícits del subjecte: els morfemes de persona i nombre.

Rizzi (1982: 131) defensa el mateix argument de la flexió per a les llengües amb subjecte nul. Considera que la flexió d'aquests sistemes lingüístics té propietats pronominals [+ pron], atès que els afixos del verb flexionat aporten informació gramatical relacionada amb la persona i el nombre i, per tant, identifica els pronoms definits en posició de subjecte. Gràcies a la flexió [+ pron] es pot generar la posició de subjecte nul, [NP^E], tal com es mostra a (1):

(1)

[NP^E] INFL VP

[+ pron]

[Rizzi (1982: 131)]

Si el node INFL (equivalent a Flex) té una interpretació pronominal, es pot crear un subjecte nul i, a més, un subjecte postverbal que alterna de posició, és a dir, que no s'ubica exclusivament a l'inici de l'oració.

D'aquesta manera, s'explica la correlació entre el subjecte nul i l'ordre de l'oració que es torna a exposar a (2).

(2)

- Les llengües amb subjecte nul tenen un procés d'inversió del subjecte (VS).
- Les llengües sense subjecte nul no tenen un procés d'inversió del subjecte (*VS).

[Rizzi (1982: 117)]

Durant el cinquè apartat s'acabaran de demostrar aquestes implicacions a través d'exemplificacions detallades l'italià, el català i l'espanyol juntament amb observacions de l'anglès i el francès.

5.1. Mostres de ([Subjecte +Nul] → VS); ([Subjecte -Nul] → *VS)

Rizzi (1982) evidencia la correlació ([Subjecte +Nul] → VS) amb oracions en italià. A través de la teoria del lligam, interpreta i demostra que les oracions que contenen un SN equivalent a un subjecte buit o postverbal són gramaticals. Per aquesta raó s'explicarà resumidament aquesta teoria que consisteix a respectar tres principis que descriuen diferents tipus de SN.

(3)

Teoria del lligam

Principi A: Un SN amb el tret [+ anàfora] ha de ser lligat dins la seva categoria rectora.

Principi B: Un SN amb el tret [+ pronom] ha de ser lliure dins la seva categoria rectora.

Principi C: Una expressió R ha de ser lliure a tot arreu.

[Haegeman (1993: 227)]

Respecte al principi A, l'anàfora, el primer tipus de SN, és un element lingüístic que necessita un antecedent per poder ser interpretat, amb el qual ha de concordar en els trets nominals de persona, nombre i gènere. En l'exemple (4), l'anàfora és el reflexiu *himself* que concorda amb el seu antecedent, el pronom *he*, en persona (3a.), nombre (sg.) i gènere (mas.). D'aquesta manera, l'anàfora i el seu antecedent es refereixen a la mateixa entitat i comparteixen el mateix referent (Haegeman, 1993: 198).

(4)

- *He* i loves *himself* i

Per tant, el reflexiu està lligat pel seu antecedent cooracional –els dos elements es troben en la mateixa oració– dins la seva categoria rectora. Aquest terme es refereix al domini estructural on es produeix el lligam: en aquest cas, el domini del lligam és l'oració, ja que conté el reflexiu lligat pel seu antecedent.¹¹

En relació al principi B, els pronoms, el segon tipus d'SN, s'interpreten d'una manera divergent respecte a les anàfores:

(5)

- *He* loves *her*

¹¹ La interpretació dels reflexius més precisa equival a: "Un reflexiu ha de ser lligat dins el domini mínim que conté el reflexiu, el seu rector i un subjecte/SUBJECTE accessible". En l'oració de (4), el reflexiu està lligat dins el domini mínim (l'oració) que conté el propi reflexiu (*himself*), el seu rector (el verb) que li cedeix el paper temàtic de [TEMA] i el cas [ACUSATIU] i, en darrer lloc, el subjecte/SUBJECTE accessible de l'oració. En aquest cas, és el propi SN en posició de subjecte, el pronom *he*. Per a més informació detallada de la teoria del lligam, el lector pot consultar el capítol 4 de Haegeman (1993).

A (4), l'anàfora, el reflexiu *himself*, quedava lligada pel seu antecedent, el pronom *he*, és a dir, els dos elements es referirien a la mateixa entitat, en canvi, a (5), el pronom *her* no correspon a l'SN subjecte, el pronom *he*, sinó que són dues entitats diferents. Per tant, s'expressa que el SN pronom és lliure dins la seva categoria rectora (en el seu domini estructural que és l'oració), o bé, que no necessita un antecedent per poder ser interpretat (Haegeman, 1993: 216).

Amb referència al principi C, les expressions R (referencials) són el darrer tipus d'SN. Com la mateixa autora indica (1993: 218-219), es caracteritzen per ser referencials de forma inherent, ja que es tracten de sintagmes nominals plens com *John, Will, etc.*, i, per tant, no necessiten cap antecedent que els lligui. A l'enunciat (6), tant l'expressió R *Will* com el pronom *him* no tenen el mateix referent, sinó que són lliures.

(6)

- *Will* hates *him*

5.1.1. Italià

L'enunciat de (7a) mostra un subjecte nul (indicat amb el símbol *e* (*empty* 'buit' que satisfà el PPA)) i l'oració (8a) inclou un subjecte postverbal en italià. La flexió del verb, el nucli de SFlex, s'indica amb el terme INFL.

(7a)

- a. e_i INFL $_i$ [$_{VP}$ lo conosco]

(8a)

- b. e_i INFL $_i$ [$_{VP}$ ha telefonato Gianni $_i$]

[Rizzi (1982: 136-137)]

A (7), hi ha dos elements pronominals (el clíctic *lo* i la flexió del verb amb interpretació pronominal, *conosco*) i dos SN/anàfores equivalents a el subjecte nul (*e*) i l'objecte directe buit.

D'entrada, les funcions semàntiques i sintàctiques serien concedides a les dues posicions ocupades per les anàfores: en l'estructura (P) de l'oració, el verb hauria de construir una xarxa temàtica assignant el rol semàntic d'[AGENT] al subjecte buit i el de [TEMA] a l'objecte directe buit, mentre que en l'estructura (S) aquests elements buits rebrien un cas –el subjecte cas [NOMINATIU] i l'objecte directe cas [ACUSATIU]– per

part del verb. Ara bé, es pot observar que en l'oració coexistien dos elements pronominals amb les anàfores i, en conseqüència, les relacions semàntiques i sintàctiques varien.

El criteri temàtic exigeix la condició, per la qual cada paper temàtic s'assigna a un únic argument (només a un). En l'oració que està sent analitzada (*Lo conosco*), les dues anàfores sense càrrega fonètica (el subjecte buit i l'objecte directe buit) no poden retenir els papers temàtics de [AGENT] i [TEMA] tenint en compte el criteri temàtic, i, consegüentment, els han de transmetre als elements pronominals: la flexió del verb i el clític (Rizzi, L. 1982: 136). En síntesi, el verb no pot assignar el mateix rol semàntic a dos arguments diferents.

Pel que fa al filtre de cas, aquest principi s'aplica als SN explícits, és a dir, realitzats fonèticament, de manera que els SN no explícits queden exclosos (Haegeman, 1993: 228). Si s'aplica aquest criteri en l'oració comentada, el subjecte buit i l'objecte directe buit no poden rebre cas perquè no són explícits.

Per tant, INFL (la flexió del verb) reflecteix el paper temàtic d'[AGENT] i el cas [NOMINATIU], és a dir, el verb flexionat de l'oració (*conosco*) reproduïx els trets del subjecte buit (*io*) amb la [CONC]: el morfema de persona (1a.) i nombre (sg.) explícit. Per la seva banda, el clític representa el rol temàtic de [TEMA] i el cas [ACUSATIU] (Rizzi, L. 1982: 131).

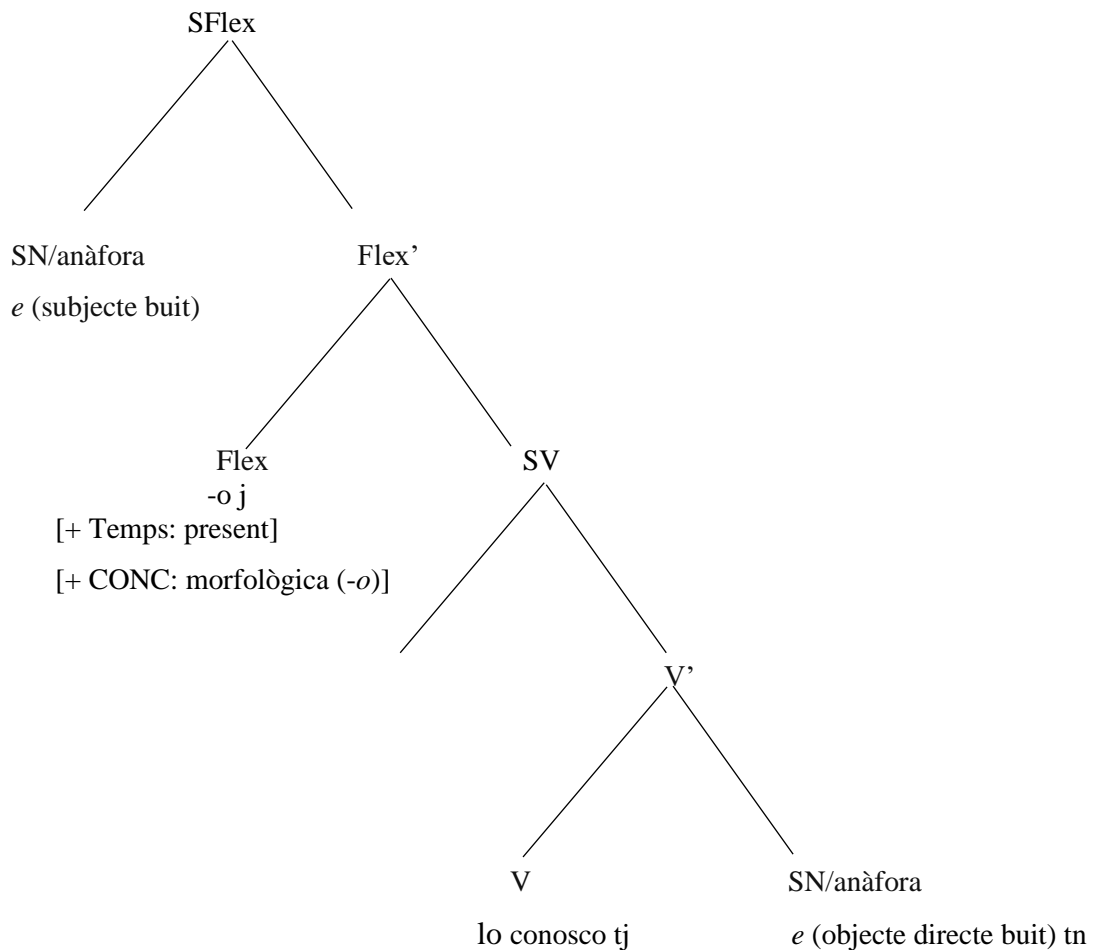
Amb el plantejament descrit, es satisfan els dos primers principis de la teoria del lligam:

A. Les dues anàfores, el subjecte i l'objecte directe nuls, disposen d'uns antecedents, els elements pronominals (la flexió del verb i el clític respectivament). Aleshores, els SN [+ anàfores] poden ser interpretats, ja que estan lligats dins la seva categoria rectora (el domini del lligam: l'oració en aquest exemple) pels seus antecedents.

B. Els elements pronominals, la flexió del verb i el clític, no disposen d'uns antecedents per poder ser interpretats i, per consegüent, no estan lligats, sinó que són lliures dins la seva categoria rectora (l'oració).

En termes de Rizzi (1982: 137), la flexió del verb lliga el subjecte buit i el clític lliga l'objecte directe buit (en aquest sentit es satisfà el principi A); ara bé, aquestes relacions de lligam no es produeixen a la inversa: el subjecte buit no lliga la flexió del verb, de la mateixa manera que l'objecte directe no lliga el clític. S'arriba a la conclusió que les dues anàfores estan lligades i els dos pronoms són lliures.

A (7b), es representa l'oració (*Lo conosco*) amb l'esquema de la X amb barra, amb la intenció de visualitzar la ubicació de les anàfores i els pronoms dins el domini del lligam. (7b)

A (8a), com en l'exemple anterior, en l'estructura (P) de l'oració el subjecte buit (*e*) hauria de rebre paper temàtic d'[AGENT] i, posteriorment, en l'estructura (S), obtenir el cas [NOMINATIU] per tal de desenvolupar la funció sintàctica de subjecte a l'inici de l'oració. Tal com s'ha mencionat, aquesta anàfora no pot retenir el seu rol sintàctic i semàntic, a causa del criteri temàtic (cada paper temàtic s'assigna a un únic argument, només a un) i el filtre cas (s'assigna cas a un SN explícit) i, per tant, els cedeix a l'auxiliar del verb (*ha telefonato*).

Aquest element pronominal acaba representant el paper temàtic d'[AGENT] i el cas de [NOMINATIU]: l'auxiliar del verb, *ha*, recull els trets de persona (3a.) i nombre (sg.) del subjecte buit.

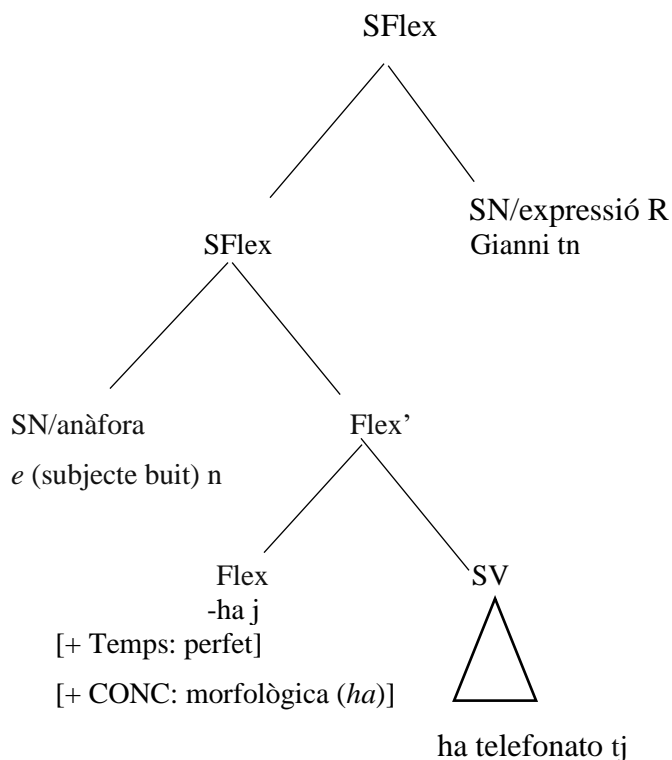
El principi A com el B de la teoria del lligam són respectats: pel que fa al primer principi, el SN [+ anàfora], en aquest cas, el subjecte buit, està lligat pel seu antecedent,

l'auxiliar del verb, per tal de ser interpretat dins la seva categoria rectora (com en l'oració anterior, el domini estructural torna a ser l'oració); amb referència al segon principi, l'auxiliar del verb amb interpretació pronominal és lliure dins la seva categoria rectora, perquè no necessita un antecedent per ser interpretat.

Finalment, el principi C exigeix que una expressió R (referencial), en aquest exemple, el subjecte postverbal de l'oració (*Gianni*), sigui lliure a tot arreu. Aquesta condició es satisfà, ja que és un SN ple i no necessita cap antecedent que el lligui. Tal com afirma Rizzi (1982: 137), la flexió del verb actua com a lligam del subjecte buit, però no del subjecte postverbal.

En l'anàlisi de (8b), el subjecte postverbal s'interpreta com un adjunt del sintagma flexió. Així, s'indica que el SN [+anàfora], el subjecte nul (*e*), i l'expressió R, el subjecte postverbal (*Gianni*), són elements correferents.

(8b)

5.1.2. Català i espanyol

L'estructura de la flexió verbal del català és propera a la de l'espanyol. La segmentació verbal en les dues llengües correspon a un ordre rígid d'un conjunt de morfemes representat a (9). El radical és afixat pels morfemes gramaticals que proporcionen

informacions diverses: el morfema de conjugació, o vocal temàtica, el morfema de temps –que agreguen l’aspecte i el mode– i el morfema de persona que inclou el de nombre.

(9)

[RAD + MC/VT + MT + MP]

Arrel Terminació del verb

La flexió domina les propietats de temps i concordança amb representació morfològica. Els morfemes de persona i nombre explícits en català i espanyol es mostren a (10) i (11).

(10)

Morfemes de persona i nombre del català	
Primera persona del singular	-Ø ¹²
Segona persona del singular	-s
Tercera persona del singular	Ø
Primera persona del plural	-m
Segona persona del plural	-w
Tercera persona del plural	-n

Taula 7. Els morfemes de persona i nombre del català (IEC (2016: 222) adaptat).

(11)

Morfemes de persona i nombre de l’espanyol	
Primera persona del singular	-Ø
Segona persona del singular	-s
Tercera persona del singular	Ø
Primera persona del plural	-mos
Segona persona del plural	-is
Tercera persona del plural	-n

Taula 8. Els morfemes de persona i nombre de l’espanyol (RAE (2009: 192) adaptat).

A (12), s’exemplifiquen oracions compatibles en català i en espanyol amb subjecte nul i a (13), oracions amb subjecte postverbal. Com en els exemples anteriors, s’interpretaran

¹² Un morfema zero (Ø) és una unitat absent de material fonètic que aporta informació gramatical. En aquest context, el morfema s’associa a la informació de persona (primera) i nombre (singular).

els enunciats amb la teoria del lligam i, posteriorment, es representaran amb l'esquema de la X amb barra.

(12a)

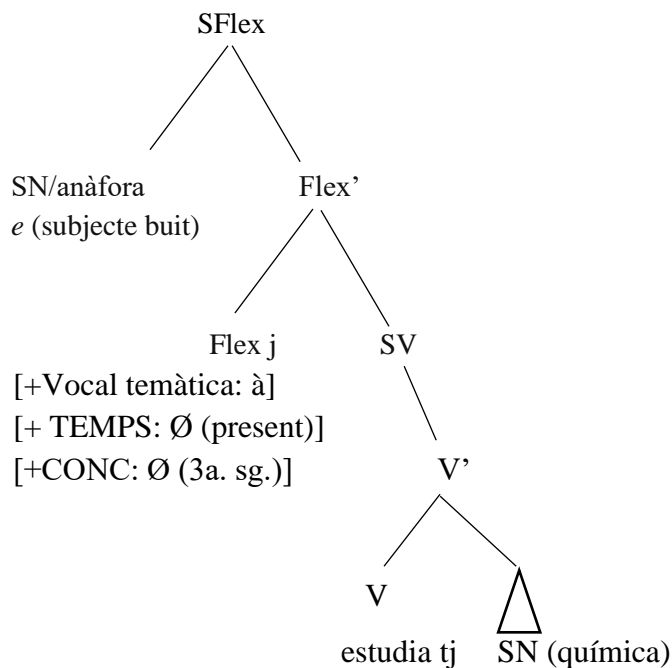
a. e_i INFL i [VP estudia química]

(13a)

b. e_i INFL i [VP ha arribat un tren i]

(12a) és senzill de descriure seguint la teoria del lligam, tenint en compte l'enunciat (7a). El SN [+ anàfora], el subjecte buit (e), és lligat pel seu antecedent (INFL \rightarrow Flex) dins la seva categoria rectora: l'oració. L'anàfora és interpretada gràcies al lligam amb el seu antecedent: la flexió del verb reproduïx els trets del subjecte amb CONC: el morfema \emptyset de tercera persona del singular; pel que fa a l'element pronominal, INFL o flexió, és lliure, per tal com no necessita un antecedent per poder ser interpretat. A (12b), l'esquema de la x amb barra mostra les relacions de lligam dins del domini estructural: l'oració.

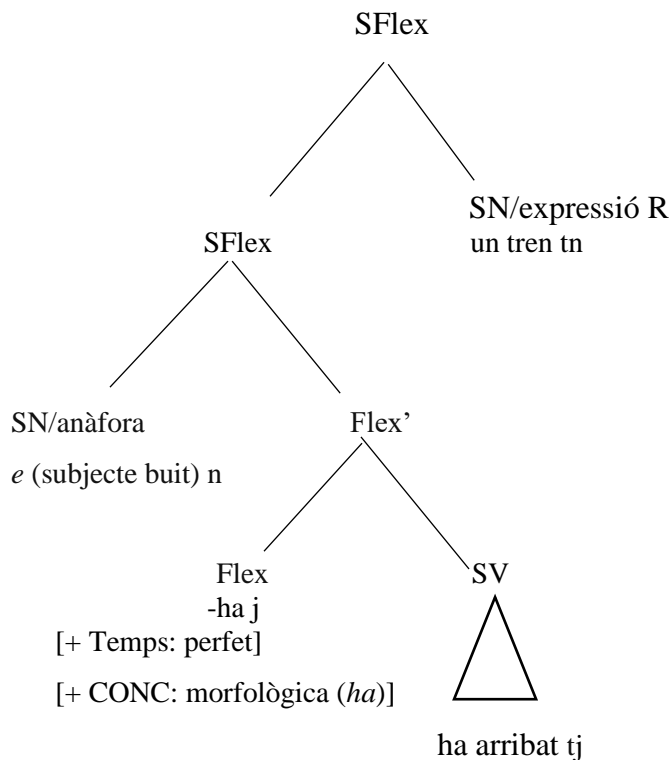
(12b)

(13a) és una oració del tipus IV segons Fabra (vg. l'apartat 4.1.1.). La seva anàlisi és propera a (8a) des de la perspectiva de la teoria del lligam. Dins el seu domini, l'oració, el SN [+ anàfora] corresponent al subjecte buit s'interpreta a causa del lligam amb el seu antecedent, INFL (l'auxiliar del verb), que reflecteix els seus trets nominals per mitjà del

morfema \emptyset de tercera persona del singular; INFL, per la seva banda, no necessita cap referent, sinó que és lliure respecte a la seva interpretació. Amb relació a l'expressió R, el subjecte postverbal *un tren*, és lliure a tot arreu, perquè es tracta d'un SN ple i referencial. Com a (8b), el subjecte postverbal (*un tren*) es col·loca en posició d'adjunt per recordar que es refereix a la mateixa entitat que el subjecte buit.

(13b)

5.1.3. Anglès i francès

L'anglès i el francès són dues llengües que encaixen dins el paràmetre [Subjecte -Nul] i, per tant, no adquireixen un subjecte postverbal (*VS). Els seus sistemes flexius no detecten el subjecte mitjançant la flexió verbal –específicament els trets de CONC–.

Segons la formulació del subapartat 3.2.4., els trets de [CONC] del verb en anglès són abstractes: no sorgeixen morfemes gramaticals de persona i nombre explícits i, en conseqüència, el subjecte no és identificat si no es manifesta amb un SN/pronom. Altrament, a la mostra de (4), en el subapartat 4.1.2., es pot comprovar que els diferents patrons de l'anglès responen a uns ordres de l'oració, en els quals el subjecte és el constituent que s'ubica al capdavant i, a més, en cap de les seqüències és postverbal.

La concordança del verb en francès també es abstracte. A diferència del català, l'espanyol o l'italià que manifesten informació de persona i nombre per via dels morfemes

en les desinències del verb, en francès la informació del subjecte queda recollida pels clítics anomenats pronoms conjunts (Múñiz, 1991: 482). Això implica que no poden ser eliminats; en cas contrari, les oracions serien agramaticals.

(14)

Je chante

Tu chantes

Il/elle chante

Nous chantons

Vous chantez

Ils/elles chantent

[Múñiz (1991: 482)]

Amb relació al subjecte postverbal, el subapartat 4.1.2., mostrava alternances de l'ordre habitual SVO que consistien a dislocar els elements nominals a l'esquerra o a la dreta de l'oració, però en cap variació, el subjecte de l'oració principal s'ubicava posteriorment al verb.

5.2. La categorització del SN/subjecte nul: SN PRO

Mitjançant la teoria del lligam, s'han caracteritzat un conjunt de SN per les seves propietats: les anàfores, els pronoms i les expressions R. Aquest principi teòric ha legitimat la correlació entre el paràmetre del subjecte nul i l'ordre de l'oració de Rizzi en el cas de l'italià, el català i l'espanyol: llengües de [Subjecte +Nul] que obtenen un subjecte postverbal. Addicionalment, s'ha reafirmat que el francès i l'anglès no encaixen amb aquestes dades ([Subjecte -Nul] → *VS).

Ara bé, com es pot categoritzar un SN ocupat per un subjecte nul? Haegeman (1993: 227) classifica quatre formes de SN segons dos trets binaris que poden especificar-se positivament o negativament.

(15)

- a. SN [+anàfora, -pronom]: reflexius
- b. SN [-anàfora, +pronom]: pronoms
- c. SN [-anàfora, -pronom]: expressions R
- d. SN [+anàfora, +pronom]: elements no explícits

(15a) és una mostra dels reflexius (vg. l'exemple de (4)). Per poder ser interpretats han d'estar lligats per un antecedent. Ambdós han de concordar en persona, nombre i gènere dins la seva categoria rectora; (15b) s'associa als pronoms lliures dins la seva categoria rectora. Com a l'exemple de (5), no necessiten un antecedent per poder ser interpretats; (15c) equival a les expressions R, referencials, lliures a tot arreu com en el cas de (6).

(15d) és un SN marcat positivament per dos trets, de manera que crea una contradicció aparent, ja que es tracta d'un element lingüístic lliure i lligat dins la seva categoria rectora (CR). El plantejament que proposa Haegeman (1993: 227) és que aquest quart tipus de SN no té una CR i pot associar-se a un element no explícit, com per exemple, un subjecte nul: d'una banda, és un SN [+anàfora], ja que un subjecte nul necessita ser lligat per un antecedent per poder ser interpretat correctament. Recordem que la flexió verbal recull els trets nominals del subjecte a través de CONC; d'altra banda, si es recalca el filtre cas, els SN no explícits –sense realització fonètica com el subjecte nul– no poden rebre cas, ja que aquest rol sintàctic s'atribueix als SN explícits. Això implica que és un SN sense CR, sense un element que el regeixi.

Ergo, un subjecte nul pot ser un SN configurat amb les matrius [+anàfora, +pronom]. Per acabar de precisar-ho, es pot anunciar que el subjecte nul és un SN PRO: un sintagma buit de contingut fonològic.

Apartat 6: 18 llengües *pro-drop* [Subjecte +Nul] vs. 18 llengües *no-pro-drop* [Subjecte -Nul]

Els darrers apartats han estat útils per definir el paràmetre del subjecte nul i establir la seva correlació amb l'ordre dels constituents de l'oració. Així mateix, s'ha especificat que el subjecte buit és un SN sense material fonètic i caracteritzat pels trets [+anàfora, +pronom]. Específicament, se l'ha anomenat SN PRO per l'absència de material fonològic.

Les llengües que apliquen el valor de [Subjecte +Nul] formen part del grup de sistemes lingüístics *pro-drop*; contràriament, les llengües que encaixen dins la categoria [Subjecte -Nul] es vinculen al grup *no-pro-drop*. En aquest sisè apartat, a partir de l'atles lingüístic [WALS](#), es classificaran 36 llengües en funció de l'expressió pronominal del subjecte, és a dir, per si formen part del grup [Subjecte +Nul] *pro-drop* o [Subjecte -Nul] *no-pro-drop*.

6.1. Els valors de l'expressió dels subjectes pronominals

D'entrada, Dryer (2013) fa una distinció entre dos valors en relació a la manifestació dels subjectes pronominals recollits a (1):

- (1)
- a. Pronoms obligatoris en posició de subjecte
 - b. Pronoms afixats al verb

El tret de (1a) lliga amb les llengües *no-pro-drop* que mantenen l'única possibilitat d'ubicar un subjecte pronominal al capdavant de l'oració; en canvi, (1b) concorda amb les llengües *pro-drop* que inclouen morfemes amb indicacions del subjecte en la flexió verbal. Seguidament, s'exemplificaran sistemes lingüístics que segueixen aquestes matrius en els subapartats 6.2. i 6.3.

6.2. Mostres de llengües *no-pro-drop*: pronoms obligatoris en posició de subjecte

S'il·lustraran divuit llengües marcades pel valor de mantenir els pronoms en posició de subjecte obligatòriament i que, per tant, són *no-pro-drop*.¹³

Es classificaran segons la seva família lingüística i s'oferiran descripcions dels subjectes pronominals acompanyades de gloses gramaticals.

6.2.1. Llengües austronèsiques

Les llengües austronèsiques són una de les famílies lingüístiques més extenses del món, a partir de la qual deriven altres subgrups com les llengües oceàniques que contenen entre 1.000 i 5.000 llengües aproximadament (Lynch & Ross & Crowley, 2002).

6.2.1.1. Anejom

Els subjectes pronominals de l'anejom no poden elidir-se, sinó que han d'expressar-se explícitament a través d'un SN, tot i que els trets de persona i nombre del subjecte siguin indicats per una partícula preverbal, semblant a la de (2), *is*, que indica tercera persona del singular (3SG.P). En oracions intransitives com l'enunciat següent, l'ordre dels constituents és VS.¹⁴

(2)

[is itiyi imehe] [aen]
3P. SG. NEG. malalt ell
'Ell no estava malalt'

[Lynch (2000: 116) (adaptat)]

6.2.1.2. Kele

Una característica de la llengua oceànica anomenada kele és comptar amb un predicat format per una clàusula nominal que no conté un verb, com el seu propi nom indica. En el cas que el subjecte i el predicat estiguin compostos per elements únicament nominals, sorgeix una anàfora, *eti*, que realitza el lligam entre ells. A (3), l'element lingüístic anafòric marca la correferència entre el subjecte i el predicat per denotar el mateix referent entre ells.

(3)

peti keléti eti tine-n eluh

¹³ WALS ofereix un total de 82 entrades respecte a les llengües *no-pro-drop*. Per motius de logística, se'n mostren 18. El lector pot consultar la resta a: <https://wals.info/feature/101A#2/18.0/148.2>.

¹⁴ En oracions transitives l'ordre és VOS, però en cap cas SVO.

dona DEMO. ANF. mare-3P.SG. eluh
'Aquell dona és la mare de l'Eluh'

[Ross (2002: 141)]

6.2.1.3. Sisiqa

L'estructura de les clàusules verbals de la llengua oceànica anomenada sisiqa es compon per un ordre senzill subjecte + predicat pertanyent a la configuració SVO. A diferència d'altres llengües oceàniques, el sisiqa no s'acaba de considerar una llengua *no-pro-drop*, però utilitza regularment pronoms personals en posició de subjecte que prenen forma de clítics.¹⁵ (4b) presenta un clíctic ($\equiv re$) equivalent a un pronom personal amb informació gramatical inclosa (segona persona del singular) que actua com a subjecte.

(4)

a. Göti seki
això gos
'Això és un gos'

b. Bila mo öke kavia siku $\equiv re$
demà tu+2P.SG. menjar+FUT. alguns plàtans $\equiv 2P.SG.$
'Demà tu menjaràs alguns plàtans'

[Ross (2002: 463)]

6.2.1.4. Taiof

La composició de les clàusules del taiof s'integra en la distribució SVO. Segons Ross (2002: 436), el subjecte és un constituent que es considera el tema o el tòpic de l'oració (allò sobre el que es parla) en totes les oracions excepte les interrogatives i les que adopten la forma d'imperatiu. A diferència de moltes altres llengües oceàniques que elideixen el subjecte i posseeixen una anàfora en la seva posició, el taiof manté la posició de subjecte fonològicament plena mitjançant un pronom o un substantiu.

Els pronoms ocupen la posició inicial de subjecte quan són independents com a (5a), on es detecta un pronom de tercera persona del plural (*are*); per contra, els elements pronominals poden convertir-se en clítics postverbals que desenvolupen la tasca d'adjuntar-se al verb. A (5b), el verb precedeix el clíctic $\equiv na$ que recull els trets nominals del subjecte: la persona (segona) i el nombre (singular).

¹⁵ WALs classifica la llengua sisiqa com a *no-pro-drop*, mentre que Ross, M. (2002: 463) no. Tot així, l'aspecte més rellevant és la presència habitual de subjectes pronominals a l'inici de l'oració, tal com s'ha comentat en el text principal.

(5)

a. are ma tañ nau ≡ro-r tanun tarnanañ ta ≡na voñvoñ
3P.PL. AUX. FUT. anar+PRES. ≡IMPF-3pl jardí demà prep ≡ART matí
'Els aniran al jardí demà al matí'

b) a sa to aña ≡of ≡no ≡na pos?
ART què REAL menjar~BEN ≡tu.2P.SG. ≡ART platàn
'Per què vas menjar els plàtans?'

[Ross (2002: 436)]

6.2.2. Llengües africanes

La classificació de Greenberg (1963) presenta quatre famílies lingüístiques principals: la nigerocongolesa, la nilosahariana, l'afroasiàtica i, en darrer lloc, la família *khoisan*.

6.2.2.1. Engenni

En la llengua nigerocongolesa engenni, la funció principal dels pronoms personals és la de subjecte al capdavant de l'oració simple. Les oracions de (6) contenen el pronom *mi* corresponent a la primera persona del singular. Dins d'aquests enunciats, el pronom personal de tercera persona del singular reflecteix al·lomorfia, és a dir, una variació fonològica del propi morfema: *i* sorgeix posteriorment a una paraula acabada en vocal oberta (6a) i *ei* apareix darrere d'una vocal tancada (6b).

(6)

a. Mi kó ì
jo+1P.SG. trucar+PRES. ell+3P.SG.
'Jo el truco'

b. Mi dhuu éi
jo+1P.SG. seguir+PRES. ell+3P.SG.
'Jo el segueixo'

[Thomas (1979: 203)]

6.2.2.2. Gwari

Els pronoms personals del gwari –llengua nigerocongolesa– en posició de subjecte adopten diverses tonalitats en funció del temps verbal que acompanyen. Per exemple, es pronuncien en un to alt (´) en oracions de perfet com la de (7).

(7)

Wó kú be

ell+3P.SG. AUX. venir+PERF.
'Ell ha vingut'

[Hyman (1970: 22)]

6.2.2.3. Noni

La llengua nigerocongolesa noni és del tipus SVO. Aquests constituents són imprescindibles en l'oració i poden ser acompanyats amb altres adjunts com objectes indirectes.

(8a) revela aquest ordre bàsic: el subjecte s'anticipa a l'auxiliar que alhora precedeix el verb. Després de l'element verbal, s'ubica l'objecte directe seguit de l'objecte indirecte acompanyat d'un adjunt, un adverb.

El model de (8a) pot variar amb l'alternativa d'un subjecte amb una funció emfàtica que remarca l'agent que duu a terme l'acció del verb. A (8b) aquest constituent respon a la pregunta 'Qui va donar les plantes als nens ahir?'. Ara bé, a l'inici de l'oració es manté un subjecte obligatori marcat amb la partícula ϵ corresponent a un *dummy subject* (DS), és a dir, un pronom sense càrrega semàntica que ocupa la posició inicial del subjecte real.

(8)

a. bɔ cí ñá kèngɔm ϵ bɔɔm fɔgò
ells+3P.PL AUX. donava plantes als nens ahir
'Els donaven plantes als nens ahir'

b. ϵ bɔ cí ñá kèngɔm ϵ bɔɔm fɔgò
DS. ells+3P.PL. AUX. donava plantes als nens ahir
'Els donaven plantes als nens ahir'

[Hyman,(1981: 76)]

6.2.2.4. Jul'hoan

Jul'hoan és una varietat dialectal que forma part de les llengües !Kung –dins la família lingüística *khoisan*– parlades a Namíbia, Botswana i Angola. La seva estructura de l'oració respon al mateix ordre dels constituents en català, és a dir, SVO. El subjecte, nominal (9a) o pronominal (9b), inicia l'oració seguit del verb, el qual precedeix l'objecte.

(9)

a. n!hàì !hún n!àng
lleó matar+PRES. ant
'El lleó mata l'ant'

- b. mí ho tjù
jo+1P.SG. trobar+PRES. casa
'Jo trobo la casa'

[Dickens (2005: 21)]

6.2.2.5. Ndut

En la línia dels trets estructurals de les darreres llengües africanes (excepte, el gwari que és d'ordre indefinit segons WALS), l'ordre bàsic dels elements de l'oració la llengua nativa del Senegal, ndut, és Subjecte + Verb + Objecte (+ adjunts) i així ho demostra l'enunciat de (10a). Quan l'oració disposa d'un objecte directe i un objecte indirecte, aquest últim precedeix el primer com a (10b).¹⁶ En tot cas, el subjecte és un element de l'oració que ha de manifestar-se obligatòriament a partir d'un SN nominal (10a) o pronominal (10b).

(10)

- a. Buh fa lík-ké mús me wote
gos Cl.Dt atrapar-PERF. gat Cl.Dt avui
'El gos ha atrapat el gat avui'
- b. Mi on-te Binta taangal
jo+1P.SG. donar-PERF. Binta caramel
'Jo he donat el caramel a la Binta'

[Morgan (1996: 28)]

6.2.2.6. Gude

La llengua afroasiàtica gude està formada per un gran conjunt d'oracions sense element verbal, en les quals el predicat precedeix el subjecte (VSO). Aquest darrer constituent pot adoptar la forma de SN nominal (11a) o pronominal (11b), seguit per una marca de subjecte que es manifesta en l'oració a través de la preposició *nə*.

(11)

- a) Nwanwu nə Kwalii
xef marca de subjecte Kwalii
'En Kwalli és xef'

¹⁶ L'ordre bàsic SVO en ndut és sensible a altres alternatives respecte a l'ordre dels constituents en l'oració. Per a més informació d'aquestes variacions, el lector pot consultar Morgan, D. (1996).

la finalitat de marcar èmfasi en vers a la persona– o no emfàtica quan l’element verbal expressa de per si l’èmfasi. (13) consta d’un pronom emfàtic (*het*) per remarcar la presència del subjecte a l’inici de l’oració i precedir l’objecte directe.

(13)

Het zijn hun collega’s
ells+3P.PL. AUX. POSS. col·legues
‘Ells són els seus col·legues’

[Shetter. & Ham (2007: 33-34)]

6.2.3.2. Frisó

L’oració simple del frisó està estructurada almenys per un subjecte i un verb. En oracions transitives, les seqüències responen a un ordre bàsic SVO. A (14), el subjecte pronominal de primera persona del singular precedeix el verb, seguit de l’objecte directe.

(14)

- a. Ik sjoch Jan
jo+1P.SG. veure+PRES. Jan
‘Jo veig en Jan’
- b. Ik sjoch in fugel
jo+1P.SG. veure+PRES. un ocell
‘Jo veig un ocell’

[Tiersma (1985: 93-94)]

6.2.3.3. Suec

El subjecte és un dels elements obligatoris en l’estructura de l’oració en suec. Com en l’anglès, és explícit i pot posar-se de manifest amb un SN nominal (15a) i pronominal (15b), entre altres formes.¹⁸ A propòsit dels pròxims exemples, és convenient destacar que el suec és una llengua del tipus SVO com el cas del català. A més, a (15b) es pot detectar una mostra del procés de formació de mots corresponent a la composició. El mot compost (*luciasången* → ‘cançó de la Lluïsa’), està format per dos elements substantius: *lucia* (‘Lluïsa’) i *sången* (‘cançó’).

¹⁸ En suec, la forma del subjecte pot variar més enllà del SN nominal i pronominal i pot prendre la forma d’un adjectiu (*Blått* ar vackert) (‘El blau és preciós’). Tanmateix, el subjecte es pot trobar en una oració d’infinitiu (*Att ljuga* ar ju fult) (‘És dolent mentir’), de la mateixa manera que una subordinada pot dependre la funció de subjecte (*Att han aldrig fick Nobelpriset* forvanade mig) (‘Que ell no hagués rebut mai el premi nobel em va sorprendre’). Els exemples es poden consultar a (Holmes, P. & Hinchliffe, I. (1994: 519)).

(15)

- a. Regnet föll i timmar
pluja caure+PAS. durant hores
'La pluja va caure durant hores'
- b. De sjöng luciasången
ells+3P.PL. cantar+PAS. Lluïssa-cançó
'Els van cantar la cançó de la Lluïssa'

[Holmes & Hinchiffle (1994: 519)]

6.2.4. Llengües papús

Les llengües papús no són pròpiament una família lingüística sinó un conjunt de llengües parlades a Nova Guinea, de manera que es tracta d'una noció geogràfica.

6.2.4.1. Vanimo

El vanimo és un idioma de la família skou de Papua Nova Guinea. En aquesta llengua, els pronoms personals poden ocupar diverses posicions en l'oració. A l'inici, desenvolupen la funció sintàctica de subjecte, encara que també poden aplicar el rol sintàctic d'objecte directe i adverbial en altres ubicacions.

(16)

Subjecte	Objecte	Verb
né	hé	vé
jo+1P.SG.	ell+3P.SG.	veure+PRES.

'Jo el veig'

[Ross (1980: 84)]

6.2.4.2. Namia

El namia és un idioma inclòs dins de les llengües Sepik a Nova Guinea. L'ordre habitual dels constituents freqüent és SVO en oracions del mode indicatiu en la llengua namia, tal com es produeix en català, espanyol, anglès, etc.

(17)

ona	na-m	ta-e
jo+1P.SG.	sagú-TOP.	menjar-PRES.

'Jo menjo sagú'

[Feldpausch & Feldpausch (1992: 58)]

6.2.5.2. Xinès mandarí

Wang Liyun (2018: 8) descriu que les llengües parlades a la Xina es poden classificar en cinc famílies lingüístiques: la família sinotibetana, l'altaica, l'austronèsia, l'austroasiàtica i la indoeuropea. Dins la família sinotibetana hi ha el grup del xinès, parlat per les ètnies reconegudes oficialment: la *han*, la *hui* i la *manxú*, que representen un 90% de la població xinesa i estan repartides per tot el país. Per tant, el xinès fa referència a les parles d'aquestes ètnies, és a dir, al conjunt de llengües sinítiques que pertanyen a la família de les llengües sinotibetanes. Dins de les llengües que formen el xinès, n'hi ha una que destaca per sobre de les altres i presenta uns 845 milions de parlants: el mandarí.

La morfologia del xinès es considera aïllant, és a dir, està formada per monosíl·labs que únicament tenen un morfema, de manera que les paraules no es flexionen per mostrar les dades gramaticals de nombre, persona, etc. (Gràcia, 2003: 14). El subjecte es dedueix mitjançant un pronom personal, de manera que no pot ser elidit.

(20)

- a. Wǒ chī le sān waǒ fān
jo menjar PERF. tres bol arròs
'He menjat tres bols d'arròs'
- b. Wǒ xiě le sān fēng xìn
jo escriure PERF. tres CLASS. carta

[Gràcia (2003: 27)]

6.3. Mostres de llengües *pro-drop*: el subjecte afixat al verb

En contraposició al subapartat anterior, s'exemplificaran divuit llengües en les quals la posició de subjecte pot ser fonològicament buida gràcies a la flexió verbal, és a dir, sistemes lingüístics categoritzats com a *pro-drop* que impliquen un SN marcat per les matrius [+anàfora] [+pronom] o SN PRO.

La metodologia és la mateixa: s'exposarà una descripció senzilla de les llengües – agrupades per la seva família lingüística– acompanyada de les gloses gramaticals que representen els subjectes nuls.

6.3.1. Llengües esclaves

Les llengües esclaves es divideixen en tres grups principals: la branca de les llengües esclaves orientals formada pel rus, el bielorús i l'ucraïnès que es relacionen estructuralment

amb les de l'oest (el polonès, el txec, l'eslovac i les llengües sòrab de l'est d'Alemanya) i el sud (l'eslovè, el serbocroat, el macedoni i el búlgar) (Roca, 2005: 1).

6.3.1.1. Ucraïnès

Des d'una perspectiva tipològica, l'ucraïnès comparteix un tret estructural amb el català, l'espanyol i la majoria de les llengües romàniques: és una llengua d'ordre freqüent SVO.

(21)

Ánna pobáčyla Ivána
Anna+N.SG. veure+PAS.F. Ivan+A.SG.
'L'Anna ha vist l'Ivan'

[Roca (2005: 102)]

L'elisió del subjecte és una propietat que comparteixen tant el català com l'ucraïnès i, per tant, són dues llengües de subjecte nul, però no amb la mateixa freqüència. El català i l'espanyol són dues llengües que gaudeixen d'un sistema flexiu ric que identifica el subjecte amb marques de concordança; l'ucraïnès disposa d'una flexió verbal menys forta, atès que només alguns temps verbals reflecteixen trets nominals del subjecte (Roca, 2005: 108).

El present és un temps verbal amb una concordança de manifestació morfològica, de manera que concorda en persona i nombre amb el subjecte, tant a la primera i segona conjugació. (22) és la segmentació de *nesemó*, un verb de la primera conjugació del present.

(22)

nes+e+mó
carregar+V.T.+ 1P.PL.
'carreguem'

[Roca (2005: 70)]

Com en el cas del català, la segmentació verbal resulta familiar: l'arrel del verb és afixada per la vocal temàtica (V. T.) o morfema de conjugació (en aquest cas, *-e-* és la marca de la primera conjugació), el morfema de nombre i persona (primera persona).

L'ucraïnès es pot considerar una llengua *pro-drop* a causa de la seva estructura verbal. Tot així, aquesta absència de riquesa en la flexió genera una elisió del constituent del

subjecte menys freqüent que en català. Segons Roca (2005:108), el més habitual és trobar un subjecte explícit en un SN nominal o pronominal en les oracions de l'ucraïnès.

(23)

- a. Ván'a šúkaje včýtél'a
Vània+N.SG. buscar+PRES.3P.SG. mestre+G.SG.
'En Vània estava buscant un mestre'
- b. Vin červon'ije
ell+N.SG. ruboritzar-se+PRES.3P.SG.
'S'està posant vermell'

[Roca (2005: 108)]

6.3.1.2. Rus

El plantejament de l'ucraïnès es pot reproduir en la descripció del rus. Encaixa dins del paràmetre del subjecte nul com el català per la flexió verbal, però les possibilitats de suprimir el subjecte es redueixen precisament pel sistema flexiu. Tal com succeïa amb l'ucraïnès, només alguns temps verbals concorden en nombre i persona amb el subjecte.

El temps verbal del present manifesta morfemes de concordança en persona i nombre amb el subjecte. El verb de (24), *gulját* 'passejar', està compost per una arrel, el morfema de la primera conjugació (-e-) i, finalment, el morfema de tercera persona del singular -t.

(24)

guljáet → guljá + et '(ell/ella) passeja'

Altres temps verbals, com el condicional i el subjuntiu amb els seus respectius mecanismes¹⁹, no ofereixen els trets nominals del subjecte. La situació de l'ucraïnès es repeteix: en rus, la manca de riquesa en la flexió pot ser la causa d'una freqüència més baixa del subjecte nul en rus. De fet, és habitual la presència d'un subjecte amb representació fonètica a l'inici de l'oració, tal com ho mostren els exemples de (25).

(25)

- a. On boléet
ell+N. SG. estar malalt+PRES.3P. SG.
'Està malalt'

¹⁹ Aquests temps verbals no presenten un paradigma de flexió amb morfemes de nombre i persona. Per a més informació, el lector pot consultar Roca (2010: 84).

- b. Ja krasnéju
jo+N. ruboritzar-se+PRES.1P.SG.
'M'estic posant vermell'

[Roca (2010: 130)]

6.3.1.3. Eslovè

La flexió verbal de l'eslovè és un sistema de flexió més desenvolupat que el de les anteriors llengües eslaves mencionades. Els verbs finits, és a dir, el temps verbal de present que inclou la forma d'imperatiu i els temps de futur, passat i plusquamperfet que s'expressen amb la partícula auxiliar *bíti* 'ser', indiquen la informació gramatical de persona i nombre. Específicament, els radicals d'aquests tipus de verbs són afixats per morfemes de primera, segona i tercera persona, que inclouen els morfemes de nombre singular (un participant), dual (dos participants) o plural (més de dos participants).

Per exemple, el verb de la primera conjugació en present (*délam* 'faig') està format per l'arrel (*del-*), la vocal temàtica que marca la primera conjugació (*-a-*) i el morfema de primera persona del singular (*-m-*).

A causa d'aquesta complexitat en la flexió verbal, l'eslovè pot suprimir els SN pronominals explícits en posició de subjecte i, en conseqüència, esdevenir una llengua de subjecte nul (26a).²⁰ El subjecte es manifesta només en un context d'èmfasi per insistir qui és l'agent principal de l'oració, tal com succeeix en català o espanyol (26b).

(26)

- a. Govorí zeló hítro
3P.SG.Ø +PRES molt ràpid
'Parla molt ràpid'
- b. Jáz délam
jo+N.SG. fer+PRES.
'Jo ho faig'

[Herrity (2016: 219; 227)]

²⁰ A propòsit de (28a), en el temps verbal de present, el morfema de tercera persona del singular és Ø en eslovè.

6.3.2. Llengües africanes

6.3.2.1. Luganda

La família nigerocongolesa inclou la branca de llengües Benue-Congo, d'on deriven les llengües bantoides com el luganda. En aquest idioma africà, els pronoms personals actuen com a subjecte només amb la finalitat d'anunciar èmfasi.

Nombre	Persona	Funció de subjecte
Singular	1a	Nze ('Jo')
	2a	Ggwe ('Tu')
	3a	Ye ('Ell/Ella')
Plural	1a	Ffe ('Nosaltres')
	2a	Mwe ('Tu')
	3a	Bba ('Ells')

Taula 9. Els pronoms personals del luganda (Sternefeld & Nickshere (2015: 6)).

La posició de subjecte és buida habitualment. Els pronoms personals s'exclouen des de que el verb està compost per un prefix que denota els trets nominals de persona i nombre del subjecte com es pot contrastar a (27) amb la conjugació del verb *okusamba* ('jugar').

(27)

Nombre	Persona	Subjecte (elidit)	Prefix de persona i nombre	Conjugació de <i>Okusamba</i> ('jugar')
Singular	1a	Nze ('Jo')	n-	Nsamba ('jugo')
	2a	Ggwe ('Tu')	o-	Osamba ('jugues')
	3a	Ye ('Ell/Ella')	a-	Asamba ('juga')
Plural	1a	Ffe ('Nosaltres')	tu-	Tusamba ('juguem')
	2a	Mwe ('Tu')	mu-	Musamba ('jugeu')
	3a	Bba ('Ells')	ba-	Basamba ('juguen')

Taula 10. Els prefixos de persona i nombre del luganda (Sternefeld & Nickshere (2015: 7)).

Per aquesta causa, és habitual trobar dades en luganda absents d'un subjecte pronominal amb manifestació fonètica.

(28)

- a. Asamba mupiira
jugar+PRES.3P.SG. futbol
‘Juga a futbol’
- b. Tusoma Oluganda
estudiar+PRES.1P.PL. Luganda
‘Estudiem luganda’

[Sternefeld. & Nickshere,(2015: 7)]

6.3.2.2. Sidama

La flexió del sidama, sistema lingüístic afroasiàtic, és un mecanisme que compta amb un ampli ventall de sufixos afixats que proporcionen les dades del subjecte (en persona i nombre). Per aquesta causa, es pot prescindir d'aquest constituent en forma pronominal, tal com s'ha anat confirmant durant el treball. A (29), s'adjunten els sufixos de nombre i persona que permeten identificar el subjecte en tot moment.

(29)

Nombre	Persona	Sufix
Singular	1a	-mm
	2a	-tt
	3a (F.)	-t
	3a (M.)	Ø
Plural	1a	-n, -nmo
	2a	-tin
	3a	-t

Taula 11. Els sufixos de persona i nombre del sidama (Kawachi (2007: 488)).

És important remarcar que el subjecte en primera i segona persona necessita un sufix corresponent a un morfema de gènere (en el cas del femení (-a); en el cas del masculí (-o)). Així doncs, un verb com el de (30a) o (30b) pot articular-se en una oració sense la necessitat de manifestar un subjecte pronominal.

(30)

- a. o-o-mm-o. hinc'ialló
donar-PERF.1P.SG-M mirall
‘(Jo) dono el mirall’

Un verb perfectiu i adjectival iniciat amb consonant (com el de (33) ‘*become black*’ ‘convertir-se negre’) no autoritza l’afixació dels prefixos, però sí dels sufixos que retenen les dades gramaticals del subjecte pronominal (persona, nombre i gènere). Per tant, es pot prescindir del subjecte pronominal.

(33)

1P.SG. kə̀̀wal -ə̀̀ɛy
 1P.PL. –
 2P.SG. kə̀̀wal - ə̀̀ed
 2P.PL.M. kə̀̀wal -ə̀̀em
 2P.PL.F. kə̀̀wal - mə̀̀et
 3P.SG. kə̀̀wal
 3P.PL.M. kə̀̀wal -ə̀̀en
 3P.PL.F. kə̀̀wal -nə̀̀et

[Heath (2005: 432)]

6.3.2.4. Wòlof

En l’apartat 3.1., s’ha posat de manifest una breu diferenciació entre les dues llengües nigercongoleeses, el fula i el wòlof a propòsit del subjecte. El fula és una llengua *no-pro-drop* i el wòlof s’ubica en el grup *pro-drop*. Els exemples de (4) i (5) (apartat 3.1), es representen a (34) i (35).

(34)

- a. Demmba amna xaaalis (wòlof)
 Demba trobar diners
 ‘En Demba ha trobat diners’
- b. Gis naa ko
 veure 1P.SG.PERF. el
 ‘L’he vist’
- c. Raxas na la taabul bi
 netejar 3P.SG.PERF. te taula DET.
 ‘T’ha netejat la taula’

(35)

- a. Demmba danyi kaalis (fula)
 Demba ha trobat diners
 ‘En Demba ha trobat diners’

- b. Amadu ko janginnoowo
Amadu PRED. profesor
'L'Amadu és professor'

[Orozco & Roca (2002: 84-86)]

A diferència del fula que té una flexió verbal sense marques de temps i persona, el wòlof té un mecanisme de flexió més ric, en el sentit que el verb i el subjecte concorden en nombre i persona com en català o espanyol.

Tant a (34b) com (34c) el subjecte pronominal és nul, però interpretat semànticament per la flexió verbal. A (34b), la partícula *naa* assenyala l'aspecte perfectiu del verb i, a més, reflecteix la informació del subjecte, és a dir, equival a la primera persona del singular; la partícula *na* (34c) desenvolupa la mateixa funció, però marca la tercera persona del singular.

De fet, en wòlof, els subjectes pronominals són plens únicament quan tenen un valor emfàtic. En aquest context, els pronoms personals no s'elideixen, sinó que es mantenen explícitament. Les oracions de (36) contenen el pronom de primera persona del singular (*maa*) en funció de subjecte.

(36)

- a. Maa am dala
1P.SG. tenir sabates
'Jo tinc sabates / sóc jo qui té sabates'
- b. Maa lekka mbuuru
1P.SG. menjar pa
'Jo menjo pa / soc jo qui menja pa'

[Orozco & Roca (2002: 49)]

6.3.3. Llengües indoitàliques

6.3.3.1. Panjabi

El panjabi s'integra dins la família indoeuropea. És una llengua que deriva de la branca indoitàlica i es parla principalment a la regió del Panjab situada al nord-est de la península asiàtica de l'Índia.

Des d'un punt de vista tipològic, el comportament del tret estructural del subjecte és exactament el mateix que el del català: pot ser apreciable en un SN nominal o pronominal, o directament implícit amb una interpretació semàntica. Tal com afirmen Contreras & Fullana (2005: 35), el principi general és que el subjecte ha de concordar amb el verb en

els trets de persona, nombre i, a diferència del català, en gènere. La flexió verbal expressa persona (primera, segona i tercera), nombre (singular i plural) i gènere (masculí i femení).²¹

El verb concorda amb sintagmes nominals sense postposició. Aquests arguments poden correspondre tant al subjecte com l'objecte directe. A l'exemple de (37a), el verb indica els trets nominals de gènere (femení) i nombre (singular) del subjecte; ara bé, a (37b), el verb transitiu en passat no concorda amb el subjecte, sinó amb l'objecte en gènere masculí i nombre singular. En aquestes circumstàncies, el subjecte és ergatiu (es diferencia del complement directe del verb transitiu) i es marca amb la postposició *ne* (no pot concordar amb el verb).

(37)

a. kuRii aaii
noia.F.SG. venir.PAS.F.SG.
'La noia va venir'

b. kuRii ne kamm kiitaa
noia.F.SG. POST. treball.M.SG. fer.PAS.M.SG.
'La noia va fer el treball'

[Contreras & Fullana (2005: 35)]

En virtut d'aquest mecanisme flexiu semblant al del català que recupera les dades nominals del subjecte, el panjabi és una llengua de subjecte nul –tant els elements nominals com els pronominals–. En l'enunciat de (38), s'elideix el subjecte pronominal (Ø) equivalent a 'ell'.

(38)

Ø aaiiaa
venir.PAS.M.SG.
'Ell va venir'

6.3.3.2. Hindi i urdú

L'hindi i l'urdú són dues varietats lingüístiques que provenen de la branca indoiraniana de la família de llengües indoeuropees. El plantejament de la propietat gramatical del subjecte és pràcticament idèntic de la llengua anterior: el subjecte de l'oració pot ser absent fonològicament si el verb manifesta les propietats de persona, nombre i gènere.

²¹ La persona s'especifica amb l'auxiliar *hoNaa* 'ser' que s'utilitza en formes de passat. En cas contrari, no es recull la informació del tret de persona (Contreras & Fullana (2005:35)).

Això es duu a terme quan el subjecte és un sintagma nominal sense postposició (Contreras & Rafael (2010: 40)). No obstant això, l'eliminació del subjecte és freqüent quan aquest element és pronominal i adopta la forma de segona persona del singular (*tu* 'tu') i plural (*tum* 'vosaltres, tu').

(39)

- a. kal jau ga
demà vagis FUT.
'Hi aniràs demà'
- b. kya kare ge?
què feu. SUBJ. FUT.
'Què farà (vostè)?'

[Contreras & Rafael (2010: 51)]

6.3.4. Llengües papús

6.3.4.1. Korowai

El korowai és una de les llengües papús parlades a Nova Guinea. D'una forma semblant als sistemes lingüístics anteriors, la morfologia verbal del korowai és extensa. Els verbs independents estan compostos per una arrel més una partícula gramatical de persona i nombre que fa perceptible la informació del subjecte. Els sufixos de persona i nombre s'exposen a (40).

(40)

Nombre	Persona	Sufix
Singular	1a	-le/-ndé
	2a	Ø/-l
	3a (F.)	Ø/-l
Plural	1a	-lè, -tè, -ndè
	2a	-té(l)
	3a	-té(l)

Taula 12. Els sufixos de persona i nombre. (Van Enk & De Vries (1997: 90)).

Les formes verbals de (41) estan afixades per dos sufixos de persona i nombre (primera persona del singular). El sufix *-ndé* pot ser substituït pel sufix *-le*, però, en tot cas, els dos són morfemes gramaticals de persona i nombre que identifiquen el subjecte. Per tant, la posició de subjecte pot ser buida.

(41)

- a. pofulele-ndé
‘Estava callat’

- b. pofulele-lé
‘Estava callat’

[Van Enk. & De Vries (1997: 90)]

6.3.4.2. Golin

El golin també forma part de les llengües papús com el korawai. Ambdues són *pro-drop* per la complexitat de la seva morfologia verbal. La flexió verbal del golin consisteix a sufixar morfemes gramaticals a l'arrel amb informació de temps, persona i nombre, aspecte i mode. Els trets nominals del subjecte –morfemes de persona i nombre– són obligatoris en els verbs independents, interrogatius, imperatius i dependents (Gordon, 1974: 26).

El mateix autor classifica aquests morfemes en tres classes: els primers es caracteritzen per indicar la referència de la persona, però no del nombre (42a); els segons marquen la dualitat respecte a la persona (42b); els tercers mostren tant la persona com el nombre (42c).

(42)

- a. -bin (primera persona, ‘Jo’ o ‘Nosaltres’)
-n/ -Ø (segona persona, ‘Tu’)
-m/ -n.w /-n (vh) (tercera persona, ‘Ell’, ‘Ella’ o ‘Ells’)
- b. -bil (dual) (‘Nosaltres dos’, ‘Vosaltres dos’, ‘Ells dos’)
- c. -l/ -i/ -Ø (primera persona del singular ‘Jo’)

[Gordon (1974: 26)]

En referència a (43a), els parlants de golin no solen utilitzar gaire la primera persona del singular, ja que no volen sentir-se diferents o exclosos de la comunitat de la qual formen part; per la seva part, (43b) conté el morfema de segona persona (-n) i (43c) és un cas d'al·lomorfia que sorgeix únicament en els imperatius, per indicar la segona persona amb el morfema zero (-Ø); a (43d) es pot detectar la tercera persona amb l'al·lomorf (-m); (43e) mostra que el morfema *-bil* té la funció d'unir dues persones per evitar que el parlant quedi exclòs del grup; en darrer lloc (43e) conté el morfema de primera persona del singular *-l*. És un al·lomorf que apareix al precedir la marca de futur i futur pròxim.

(43)

- a. no-Ø-bin-g-é → menjar-NO. FUT.-1P.-ASP.-IND. ('Estem menjant')
- b. e-Ø-n-g-é → anar-NO. FUT.-2P.-ASP.-IND. ('Estàs anant')
- c. p-Ø-ó → go-2P-IMP. ('Hi vas')
- d. mile-m-a → ser-3P-IMP. ('Es queda')
- e. no-Ø-bil-g-é → menjar-NO. FUT-DUAL.-ASP.-IND. ('(Nosaltres/Ells) dos estem/estan menjant')
- f. ne-ra-l-g-é → menjar-FUT.-1P.SG.-ASP.-IND. ('Menjaré')

[Gordon (1974: 26-28)]

6.3.5. Llengües indígenes americanes

6.3.5.1. Esmeraldeño

L'esmeraldeño és una llengua indígena americana que va ser parlada fins a la segona meitat del segle XIX a la província d'Esmeralda ubicada a l'Equador.

La seva morfologia disposava d'una sèrie de sufixos que es referien al subjecte: precisament, els morfemes *-s(a)* –primera persona del singular– i *-va* –segona persona del singular– s'afixaven a l'arrel del verb per expressar les dades nominals del subjecte.

Els exemples de (44) mostren com l'esmeraldeño és una llengua *pro-drop* a causa de la seva estructura verbal:

(44)

- a. ense-sá
menjar-1P.SG.
'Menjo'

- b. peli-va
remar-2P.SG.
'Estàs remant'

[Adelaar (2004: 156)]

6.3.5.2. Pilagá

La llengua guaicurú anomenada dime es parlada per uns 4.000 parlants en el nord-est de l'Argentina. Pel que fa a la seva tipologia, el subjecte i el verb concorden en persona i nombre: els prefixos s'adjunten al lexema, amb la finalitat de marcar la informació gramatical de persona, mentre que els sufixos s'afixen al lexema amb l'objectiu de marcar la informació gramatical de nombre.

En els exemples de (45) no és necessària la presència d'un subjecte pronominal, perquè està identificat en la flexió verbal. La segmentació verbal de (45a) correspon a una arrel (-*noma*-) afixada per un prefix de primera persona (-*sa*) i un sufix de plural (-*ra*). A (46b), el prefix marca la tercera persona (-*na*) i el sufix és marca de plural (-*a*).

(45)

- a. sa-noma-ra
1P.-conèixer-PL.
'(nosaltres) coneixem'
- b. na-nom-d-a
3P.-conèixer-PL
'(ells) coneixen'

[Vidal (2001: 151)]

6.3.6. Altres llengües

6.3.6.1. Abkhaz

La llengua abkhaz forma part de les llengües caucàsiques del nord-est i es parlada principalment a la república d'Abkhàzia.

Sobre la seva morfologia verbal, l'abkhaz és un idioma amb una estructura flexiva rica. Els verbs es poden classificar per dos trets principals: [+estàtic] i [+dinàmic]. El primer tret indica que el verb és intransitiu i es refereix a un estat o condició que és poc probable que canviï, a diferència del segon tret que es relaciona amb els verbs que descriuen una acció que pot ser realitzada.

Els verbs intransitius i, per tant, estàtics, regeixen temàticament un argument: el subjecte. Les dades del subjecte són retingudes en els afixos, ja que els prefixos mostren la persona, el nombre i el gènere. Aquests morfemes es consideren les marques pronominals del subjecte. Com s'ha comentat, s'ubiquen en els verbs intransitius i s'il·lustren a (46).

(46)

Nombre	Persona	Prefix
	1a	c(ы)-
	2a (humà masculí)	y-

Singular	2a	б(ы)- (humana femenina)
	3a	д(ы)- (persona humana)
	3a	(но и- humà)
Plural	1a	х (а)-
	2a	(humà шә(ы)- masculí)
	2a	шә(ы)- (humana femenina)
	3a	и- (persona humana)
	3a	и- (persona но humana)

Taula 13. Els prefixos de persona i nombre de l'abkhaz. (Heiwitt (1979: 50)).

(47) mostra el paradigma de flexió del verb хәыч(ы)уп 'ser petit'. En abkhaz, l'arrel verbal conté el complement, és a dir, l'adjectiu (*petit*), a diferència del català. Tanmateix, l'arrel pot ser prefixada per les marques pronominals del subjecte i sufixada per dues partícules: (ы) declara que el verb és estàtic i (уп) notifica que el verb és finit.

(47)

- схәыч(ы)уп 'soc petit'
- ухәыч(ы)уп 'ets petit'
- бхәыч(ы)уп 'ets petita'
- дхәыч(ы)уп 'és petit'
- иәыч(ы)уп 'és petit' (no humà)
- хәыч(ы)уп 'som petits'
- шәыч(ы)уп 'sou petits' (masculí i femení)
- иәыч(ы)уп 'són petits' (humà)

[Heiwitt (1979: 51)]

6.3.6.2. Achagua

L'achagua és un idioma que pertany a la família lingüística Arawak. Segons les dades de Wilson & Levinsohn (1992: 1), resten uns dos cents parlants de la llengua indígena achagua a Humapo, ubicat a la zona de Colòmbia entre Puerto López i Puerto Gaitán.

Les seves característiques tipològiques reflecteixen una afixació verbal semblant a la de les llengües anteriors. Els sufixos encaixen amb el lexema per manifestar el temps, l'aspecte, el nombre i el gènere. A més, poden afixar-se de forma comuna, és a dir, més d'un alhora; per contra, el prefix s'encarrega de notificar la informació de persona, com per exemple en l'oració de (48) que utilitza *nu-* per mostrar la primera persona.²²

(48)

nuya	múrrucrri	numácoo	béerii
nu.yá	múzu-czi	nu-má-ka-u	béezi
1P.SG.	buscar-SG	1P.SG.-AFIR-SP	cazabe

'Estic anant en busca de cazabe'²³

[Wilson & Levinsohn (1992: 6)]

6.3.6.3. Ainu

L'ainu és una llengua parlada per un conjunt de parlants de l'illa de Hokkaido situada al nord del Japó.

La seva estructura gramatical implica que l'ainu es pugui considerar una llengua *pro-drop* tenint en compte que l'eliminació dels subjectes pronominals és possible, atès que s'interpreten satisfactòriament per l'afixació verbal. Els prefixos marquen la persona i el nombre del subjecte: en l'enunciat de (49a), el prefix *ku-* correspon a la primera del singular i, consegüentment, es pot generar un subjecte nul. Convé recalcar que els pronoms en posició de subjecte només apareixen explícitament per insistir en l'agent de l'oració (49b).

(49)

a. E- orowa ku-nu
2P.SG. de 1P.SG.-escoltar
'He escoltat (a parlar) de tu'

²² L'oració de (49) conté en primer lloc la forma ortogràfica; en segon lloc, la transcripció fonètica per il·lustrar millor els morfemes; en tercer lloc, la traducció literal i, en darrer lloc, la traducció al català.

²³ 'Pa de iuca'.

- b. Kuani ku-eraman
jo 1P.SG.-saber
'Jo sé'

[Masayoshi (1990: 30)]

6.3.6.4. Hongarès

Els pronoms personals en cas nominatiu poden ser subjectes buits i elidir-se per dues raons principals en hongarès. En primer lloc, són pronoms anafòrics, o bé, sintagmes nominals sense realització fonètica marcats positivament pels trets [+anàfora] [+pronom]: d'una banda, necessiten un antecedent correferent per poder ser interpretats dins l'oració; d'altra banda, són elements no explícits, de manera que no són regits.

L'oració de (50) és coordinada i, per tant, està composta per dues proposicions. En particular, expressa correferència entre dos elements nominals: a la primera proposició, en posició de subjecte, l'antecedent és un SN explícit (*Anna*); a la segona proposició, el pronom anafòric (no explícit) exigeix l'antecedent correferent (*Anna*) per tal de ser interpretat. En altres paraules, es tracta, doncs, d'un subjecte buit (\emptyset i) que equivaldria a un pronom personal (*ella*). Tanmateix, l'oració conté un altre pronom anafòric. Es tracta de l'objecte directe buit (\emptyset j) amb l'antecedent *könyvet* 'llibre'.

(50)

Anna i megvét-t-e	a könyv-et j ,de	\emptyset i nem	olvas-t-a \emptyset j
Anna portar-PERF-3P.SG.	el llibre-A.	però NEG.	llegir-PERF-3P.SG.

'L'Anna ha portat el llibre però no l'ha llegit'

[Kenesi & Vago & Fenyvesi (2004: 120)]

En segon lloc, en oracions amb verbs transitius com les (50), els verbs estan afixats per sufixos (-e-; -a-) amb informació gramatical de nombre i persona del nominatiu (tercera persona del singular), de manera que el pronom personal pot ser elidit i esdevenir un subjecte buit, ja que estarà incorporat dins la flexió verbal. (Kenesi & Vago & Fenyvesi, 2004: 105).

6.3.6.5. Quítxua

El quítxua és la llengua ameríndia amb més parlants –aproximadament uns 10 milions– distribuïts entre els països sud-americans (Perú, Equador, Bolívia, Argentina, Colòmbia, Xile i Brasil).

Recuperant la temàtica i motivació del treball, el constituent del subjecte pot ser un component de l'oració absent de material fonològic, perquè es recupera a partir de la persona verbal. Els verbs de (51) expressen una concordança morfològica en nombre i persona amb el subjecte que automàticament queda elidit (Gràcia, 2010: 56). *-n* és el morfema de tercera persona del singular (51a) i *-ni* és el morfema de primera persona del singular (51b).

(51)

- a. Puñu+n
dormir+3P.SG.
'Dorm'
- b. Puñu+ni
dormir+1P.SG.
'Dormo'

[Gràcia (2010: 57)]

Les formes en plural s'assenyalen amb dues partícules: *-ku* és la marca de la primera persona exclusiva (jo + ell) i la tercera persona (ells); *-chis* és la marca de la primera persona inclusiva (jo + tu/vosaltres) i segona persona (vosaltres).

(52)

puri+ ni	'camino'
puri+ nki	'camines'
puri+ n	'camina'
puri+ n+chis	'caminem' (inclusiu)
puri+ y+ku	'caminem' (exclusiu)
puri+ nki+chis	'camineu'
puri+ n+ku	'caminen'

[Gràcia (2010: 33)]

6.4. Sumari

Des d'un punt de vista genètic i tipològic, s'han agrupat trenta-sis llengües. S'ha demostrat que la flexió verbal rica en quant a propietats nominals del subjecte és el factor clau que determina quines llengües poden aplicar el paràmetre del subjecte nul i, per contra, les que no. En les llengües *pro-drop* (apartat 6.3.), el subjecte podia ser elidit fonèticament, però interpretat semànticament per la seva concordança morfològica amb el verb en nombre, persona i, en algunes llengües, en gènere; en les llengües *no-pro-drop*

(apartat 6.2.), el subjecte sempre era obligatori, perquè no era possible recuperar-lo o interpretar-lo únicament en la flexió verbal.

Si es té en compte la propietat estructural de l'ordre dels constituents de l'oració, la correlació de Rizzi (apartat 5) es satisfà en part: en general, les llengües *no-pro-drop* analitzades tenen diferents ordres dels constituents, en els quals no apareix un subjecte postverbal. Les llengües austronèsiques, africanes, germàniques i papús que han estat tractades juntament amb el xinès mandarí són del tipus SVO.²⁴ Les excepcions amb subjecte postverbal són l'anejom (llengua austronèsica d'ordre VOS) i el gude (afroasiàtica d'ordre VSO); per la seva banda, les llengües *pro-drop* descrites són d'ordre SVO (les llengües eslaves, el pilagá i l'achagua i el wòlof) i SOV (les llengües papús, les indoiràniques, l'abkhaz i l'ainu). L'hongarès es considera d'ordre indeterminat.

Pel que fa al subjecte postverbal, revisant la bibliografia de les llengües de subjecte nul tractades, les llengües africanes són d'ordre VSO segons les dades del WALS. A més, el rus permet introduir un subjecte postverbal (53) juntament amb el pilagá (54). En aquest darrer cas, l'ordre VS és possible quan el verb és intransitiu i expressa moviment.

(53)

Molokó kupíl otéc
llet+A.SG. comprar+PAS.M. pare+N.SG.
'La llet, l'ha comprada el pare'

[Chernova & Roca (2010: 121)]

(54)

Ø-ek ha-so' Nell
3P.SG.-arribar F- DIC Nelly
'La Nelly va arribar'

[Vidal (2001: 306)]

²⁴ El paiute és d'ordre SOV, però, en tot cas, no permet un subjecte postverbal. Per la seva banda, el neerlandès és d'ordre no determinat.

Part III: La gramàtica universal en l'adquisició de segones llengües: el cas del paràmetre del subjecte nul

A l'inici del treball, la gramàtica universal ha estat presentada com una sèrie de trets estructurals comuns en totes les llengües humanes que desencadenen el procés d'adquisició de la L1 i, per tant, la gramàtica particular de cada parlant. Tanmateix, s'ha especificat que els principis universals que componen la gramàtica universal poden experimentar una variació paramètrica.

La finalitat d'aquesta tercera i darrera part del treball és iniciar una aproximació i especulació sobre la possible intervenció de la gramàtica universal en la L2.

Per això, en l'apartat 7.1., s'amplia la teoria dels principis i els paràmetres amb el marcatge del paràmetre del subjecte nul; aquest apartat actuarà com a nexa del següent apartat (7.2.), en el qual es plantejarà si la gramàtica universal és capaç d'intervenir en la L2. Específicament, en l'adquisició d'un principi que implica generar un subjecte nul per part de parlants d'una llengua *no-pro-drop* [Subjecte -Nul].

Apartat 7: La gramàtica universal en l'adquisició de segones llengües: el cas del paràmetre del subjecte nul

7.1. El marcatge del paràmetre del subjecte nul

En l'apartat 3.1., s'ha presentat el paràmetre del subjecte nul com una variació permesa de l'universal lingüístic anomenat Principi de Projecció Ampliat, ja que distingeix les llengües segons la possible eliminació del subjecte nominal i pronominal. Segons el (CVC), aquest paràmetre està compost per una opció no marcada i una altra marcada.

L'opció no marcada és el valor inicial que forma part de la gramàtica universal. Ens referim essencialment al paràmetre del subjecte nul adoptat per llengües com el català, l'espanyol, l'italià, etc.; ara bé, el paràmetre pot disposar d'una opció marcada [Subjecte -Nul] que és adoptada per altres llengües com l'anglès i el francès i, així mateix, apresada únicament a base d'*inputs* d'aquests sistemes lingüístics que rep el parlant durant el procés d'adquisició de la L1.

Aquesta hipòtesi del marcatge del paràmetre del subjecte nul pot encetar una especulació respecte a l'aprenentatge de segones llengües que serà tractada en l'apartat de continuació.

7.2. Adquisició del principi Overt Pronoun Constraint (OPC) en una llengua de subjecte nul (LSN) com a L2

El paràmetre del subjecte nul és un paràmetre compost per una opció no marcada i una altra marcada segons la llengua. Això implica que la dificultat d'aprenentatge depèn de l'opció que adopta la L2 en qüestió. Un primer enfocament podria ser el següent:

- El procés d'adquisició serà més difícil si la L2 disposa de l'opció marcada i més fàcil si té l'opció no marcada.

[CVC]

En el cas del subjecte nul, l'aprenentatge de l'anglès (opció marcada) com a L2 serà més complicat per a un aprenent que parla espanyol o català com a L1; en canvi, l'aprenentatge del català o l'espanyol (opció no marcada) serà més assequible per a un aprenent anglès. En altres paraules, el parlant de català o espanyol que vol aprendre anglès com a L2 pot elidir el subjecte i provocar una oració agramatical; al contrari, l'aprenent

anglès de català o espanyol com a L2 utilitzarà un subjecte explícit en l'oració, de manera que no suposa cap error gramatical. Malauradament, aquest primer plantejament pot limitar-se en oracions simples amb un únic verb. Així, doncs, es proposarà un segon plantejament:

Centrem-nos en la perspectiva d'un parlant que té l'anglès com a L1. Què succeeix amb oracions subordinades amb funció de subjecte en l'espanyol i el català com a L2? Específicament, les oracions, en les quals els pronoms tenen un antecedent quantificat *i*, per tant, han de ser nuls. Com s'aprèn? Hi pot intervenir la gramàtica universal?

El català i l'espanyol són llengües *pro-drop* [Subjecte +Nul]. En les oracions subordinades amb funció de subjecte, el pronom pot ser un SN PRO (1a) o explícit (1b) quan l'antecedent és correferent.

(1)

- a. [L'Anna]_i diu que [Ø]_i no anirà a la festa
- b. [L'Anna]_i diu que [ella]_i no anirà a la festa

En l'oració (1a), el SN PRO (Ø) té com a antecedent correferent el SN (*l'Anna*). Ambdós es refereixen a la mateixa entitat; igualment, en l'oració de (1b), el SN explícit (*ella*) té el mateix antecedent correferent, el SN (*L'Anna*), ja que tots dos comparteixen el mateix referent. Es refereixen a la mateixa persona.

En l'anglès, *no-pro-drop* [Subjecte -Nul], l'operació és la mateixa. El pronom explícit també pot disposar d'un antecedent correferent.

(2)

[Anna]_i says that [she]_i won't go to the party

Quan apareix un antecedent quantificat l'escenari no és el mateix. En el cas de les llengües [Subjecte +Nul] com el català i l'espanyol, en les oracions subordinades en funció de subjecte, el pronom nul, el SN PRO, és l'únic que pot tenir un antecedent quantificat (3a), atès que amb un pronom explícit no es genera la correferència (3b); en canvi, en l'anglès ([Subjecte -Nul]) el pronom explícit sí que pot disposar d'un antecedent quantificat (3c).

(3)

- a. [Ningú]i es pensa que [Ø]i/j és a Cuba.
- b. [Ningú]i es pensa que [ell]*i/j és a Cuba.
- c. [Nobody]i believes that [he]i/j is in Cuba.

A partir de les oracions (3a) i (3b) es pot presentar el principi amb relació a la restricció dels pronoms plens/explicitats (*Overt Pronoun Constraint (OPC)*): “Overt pronouns cannot receive a bound variable interpretation (i.e. cannot have quantified or wh- antecedent), in situations where a null pronoun could occur” (White, 2003: 8); basat en Montalbetti (1984)).

Aquest principi es satisfà en les llengües de subjecte nul mencionades, però no en anglès, llengua sense subjecte nul. Com pot adquirir l’OPC un parlant anglès que aprèn l’espanyol o el català com a L2? D’entrada, la seva L1 no li serà útil per adquirir aquest principi. Com s’ha comprovat, els pronoms plens poden aparèixer amb un antecedent quantificat correferent; en el procés d’aprenentatge de la L2, el parlant processarà els *inputs*, però, en cap cas, rebrà una instrucció explícita per obtenir l’OPC. Aleshores, com poden adquirir aquest principi?

En l’experiment realitzat per Pérez-Léroux i Glass (1999), uns parlants amb l’anglès com a L1 i l’espanyol com a L2 havien de traduir una oració (amb context) en una prova. La frase era la següent: “No journalist admitted that he had talked to the jurors”. Com es pot deduir, en anglès, és possible que el pronom explícit (*he*) tingui l’antecedent quantificat (*no journalist*), però en espanyol el pronom ha de ser nul. Els resultats de l’experiment van ser els següents:

(4)

Nivell	Variable lligada	
	Pronom nul	Pronom explícit
Elemental	57.7	34
Intermedi	73.8	26.2
Avançat	93.1	0

Taula 14. Resultats de l’experiment de Pérez-Léroux i Glass (1999).

Els resultats mostren que hi ha un procés que culmina amb l’adquisició de l’OPC, un principi que forma part de la gramàtica universal. La G. U. intervé directament en l’adquisició de la L2 en aquest cas, ja que els aprenents han deduït una propietat gramatical que no es troba en l’input de la L2 ni en les característiques de la L1.

Conclusions

El treball s'ha anat construint a mesura que les diferents hipòtesis relacionades amb les propietats gramaticals del subjecte es desenvolupaven i es legitimaven. Les conclusions es basen en la recapitulació de totes les demostracions de les hipòtesis, amb l'objectiu de finalitzar el treball.

En l'apartat 1, s'ha format la primera hipòtesi: cada parlant posseeix una competència que li permet generar una actuació. S'ha demostrat que els parlants tenen un coneixement de la seva gramàtica. Aquesta competència s'ha denominat llengua-I o gramàtica particular, és a dir, el coneixement de la llengua implícit format per regles que el parlant posseeix i aplica per crear i interpretar enunciats gramaticals de manera il·limitada.

La primera hipòtesi n'ha generat una de nova: la gramàtica particular és el resultat de l'adquisició de la primera llengua. Per tal de validar aquesta teoria, s'ha presentat el model d'adquisició de la L1 segons la proposta innatista de Chomsky, per la qual els principis universals i innats de la gramàtica universal i la selecció del valor dels paràmetres són activitats per l'experiència lingüística. D'aquesta manera, el parlant obté la seva L1 i, per tant, la seva gramàtica particular.

A partir de la presentació de la gramàtica universal, s'ha format una tercera hipòtesi que s'ha legitimat en la segona part del treball: les llengües estan formades per uns trets estructurals comuns corresponents als principis universals/universals lingüístics i, alhora, per unes variacions que admeten els universals, és a dir, els paràmetres/universals estadístics. El subjecte ha estat la mostra que ha verificat aquesta hipòtesi, ja que s'ha considerat un principi universal (en el Principi de Projecció Ampliat) que varia en cada realització particular d'un sistema lingüístic: pot ser implícit [Subjecte +Nul] si una llengua adopta el paràmetre del subjecte nul o, al contrari, explícit [Subjecte -Nul] si una llengua no l'assumeix

La quarta idea del treball ha estat presentar la flexió verbal (apartat 3) com un argument que diferencia les llengües de [Subjecte ±Nul]: s'ha posat de manifest que si el sistema flexiu del verb projecta les dades del subjecte amb la informació gramatical de persona, nombre i gènere, el subjecte pot ser elidit de l'oració; en cas contrari, ha de ser explícit.

La cinquena hipòtesi (apartats 4, 5 i 6) ha estat la correlació entre el paràmetre del subjecte nul i l'ordre dels constituents de l'oració segons Rizzi (1982): una de les implicacions per a les llengües de subjecte nul és obtenir un subjecte postverbal ([Subjecte +Nul] → VS), mentre que les llengües sense subjecte nul no pateixen el procés d'inversió

del subjecte ([Subjecte -Nul] → *VS). Aquesta teoria s'ha respectat força: les llengües *pro-drop* tractades, especialment les romàniques (apartat 5.1.) i les africanes (apartat 6.3.2.), no només disposen d'un SN PRO en posició de subjecte sinó també un subjecte postverbal; per la seva banda, en les *no-pro-drop*, el francès i l'anglès (apartat 5.1.) juntament amb les llengües austronèsiques, africanes, germàniques, papús i el xinès mandarí de l'apartat 6.2., el SN en posició de subjecte és ple fonològicament i no es caracteritza per ser postverbal.

La sisena i darrera hipòtesi s'ha especulat en la tercera part del treball: la possible intervenció de la gramàtica universal en la L2. Amb l'experiment de Pérez-Léroux i Glass (1999), s'ha comprovat que és possible adquirir un principi de la GU en la L2. Específicament, s'ha presentat l'adquisició de l'OPC en una llengua de subjecte nul: els parlants amb una L1 de [Subjecte -Nul], l'anglès, adquirien l'OPC –que suposa aplicar un subjecte nul quan el seu antecedent és quantificat– en la L2, l'espanyol de [Subjecte +Nul].

En definitiva, l'estudi ha mostrat una gran diversitat lingüística a causa d'una propietat gramatical relacionada amb l'expressió nominal i pronominal del subjecte que ha suposat un inici personal a la recerca lingüística. És per això que voldria acabar afirmant que aquest treball és la base de futures investigacions, amb l'objectiu de precisar més l'estudi del paràmetre del subjecte nul i les seves implicacions.

Bibliografia citada

- Adelaar, W. (2004). *The Languages of the Andes*. Cambridge University Press.
- Bhatia, T. (1993). *Punjabi*. Routledge.
- Bunn, G. (1974). *Golin Grammar*. (Workpapers in Papua New Guinea Languages, 5.). Summer Institute of Linguistics.
- Centro Virtual Cervantes. (2023, abril 5). *Gramática universal*. https://cvc.cervantes.es/ensenanza/biblioteca_ele/diccio_ele/diccionario/gramuniversal.htm
- Centro Virtual Cervantes. (2023, juny 9). *Principios y parámetros*. https://cvc.cervantes.es/ensenanza/biblioteca_ele/diccio_ele/diccionario/principiosparametros.htm
- Chomsky, N. (1965). *Aspects of the theory of syntax*. Cambridge, MA: MIT Press. [vers. esp. *Aspectos de la Teoría de la Sintaxis*, Madrid, Aguilar, 1970].
- Contreras, J.M. & Fullana, O. (2005). *El panjabi: estudi comparatiu entre la gramàtica del català i la del panjabi* (2a ed.). Col·lecció *Llengua, immigració i ensenyament del català*, núm. 7. Generalitat de Catalunya.
- Contreras, J. M. & Rafael, J. (2010). *L'hindi i l'urdú: estudi comparatiu entre la gramàtica del català i la de l'hindi i l'urdú*. Col·lecció *Llengua, immigració i ensenyament del català*, núm. 12. Generalitat de Catalunya.
- DECEL (2023, abril 19). [DECEL - Diccionario Etimológico Castellano En Línea \(dechile.net\)](https://www.dechile.net/).
- Dickens, P. (1992). *Ju'hoan Grammar*. Nyae Development Foundation.
- Dryer, M. (2013): Expression of Pronominal Subjects. Dins Dryer, M. & Haspelmath, M. (eds.), *WALS Online* (v2020.3). Disponible en línia: <https://wals.info/feature/101A#2/18.0/148.2>
- E. Chernova & Roca, F. (2010). *El rus: estudi comparatiu entre la gramàtica del català i la del rus*. Col·lecció *Llengua, immigració i ensenyament del català*, núm. 14. Generalitat de Catalunya.

- Fabra, P. (1956). *Gramàtica catalana*. Obres completes de Pompeu Fabra en format digital. IEC-UPF. Llicència CC BY-NC-SA.
- Feldpausch, T. & Feldpausch, B. (1992). Namia Grammar Essentials. Dins Roberts, John (ed.), *Namia and Amanab Grammar Essentials*. (pp. 3-97). Summer Institute of Linguistics.
- George, D. (1980). *Topics in Warlpiri grammar* [Tesi Doctoral, MIT] <http://www.ai.mit.edu/projects/dm/theses/nash80.pdf>
- Gràcia, L. (2003): *El xinès: estudi comparatiu entre la gramàtica del català i la del xinès* (2a ed.). Col·lecció *Llengua, immigració i ensenyament del català*, núm. 3. Generalitat de Catalunya.
- Gràcia, L. (2006): *El tagal: estudi comparatiu entre la gramàtica del català i la del tagal* (2a ed.). Col·lecció *Llengua, immigració i ensenyament del català*, núm. 10. Generalitat de Catalunya.
- Gràcia, L. (2010): *El quítxua: estudi comparatiu entre la gramàtica del català i la del quítxua*. Col·lecció *Llengua, immigració i ensenyament del català*, núm. 13. Generalitat de Catalunya.
- Greenberg, J. (1963). *The Languages of Africa*. Bloomington. Indiana University Press.
- Green, J. (1988). Spanish. Dins Harris, Martin and Vincent, Nigel (eds.), *The Romance Languages*. (pp. 79-130). Croom Helm.
- Haegeman, L. (1993). *Teoria de la recció i del lligam* (Traducció del Grup de Gramàtica Teòrica de la Universitat Autònoma de Barcelona). Col·lecció Biblioteca Universitària. Enciclopèdia Catalana.
- Harris, M. (1988). French. Dins Harris, Marti and Vincent, Nigel (eds.), *The Romance Languages*. (pp. 209-245). Croom Helm.
- Heath, J. (2005). *A grammar of Tamashek (Tuareg of Mali)*. (Mouton grammar library, 35.) Mouton de Gruyter.
- Herrity, P. (2016). *Slovene: A comprehensive grammar* (2a ed.). Routledge.
- Hewitt, G. (1979). *Abkhaz*. (Lingua Descriptive Studies, 2.). North-Holland.

- Holmes, P. & Hinchiffle, I. (1994). *Swedish: A comprehensive grammar* (3a ed.). Routledge.
- Hoskison, J. (1983). *A Grammar and Dictionary of the Gude Language*. [Tesi doctoral, Ohio State University]
https://etd.ohiolink.edu/apexprod/rws_etd/send_file/send?accession=osu1214246716&disposition=inline
- Hualde, J. I. (1992). *Catalan. (Descriptive Grammars)*. Routledge.
- Institut d'Estudis Catalans (2016): *Gramàtica de la llengua catalana*. Institut d'Estudis Catalans.
- Hyman, L. and Magaji, D. (1970). *Essentials of Gwari grammar*. (Occasional publication, 27.). University of Ibadan-Institute of African Studies.
- Hyman, L. (1981). *Noni Grammatical Structure with Special Reference to Verb Morphology*. (Southern California Occasional Papers in Linguistics, 9.) Department of Linguistics, University of Southern California.
- Isac, D. & Reiss, C. (2008). *I-Language*. Oxford University Press Inc.
- Kawachi, K. (2007). *A grammar of Sidaama (Sidamo): A Cushitic Language of Ethiopia*. [Tesi doctoral, State University of New York]
<https://www.acsu.buffalo.edu/~dryer/KawachiSidaama.pdf>
- Kenesi, I. & Vago, R. & Fenyvesi, A. (2004). *Hungarian. (Descriptive Grammars)* (2a ed.). Routledge.
- Langacker, R. (1984). *Studies in Uto-Aztecan Grammar*. Summer Institute of Linguistics.
- Li, Charles L. & Thompson, Sandra A. (1981): *Mandarin Chinese. A Functional Reference Grammar*. University of California Press.
- Lorenzo, G. & Longa, V.C. (1996). *Introducción a la sintaxis generativa*. Alianza Editorial.
- Lynch, J. (2000). *A Grammar of Anejom*. (Pacific Linguistics, 507.). Australian National University.
- Maddieson, J. (2009): *Patterns of sounds*. Cambridge University Pres.

- Malmkjær, K. (1991): *The Linguistic Encyclopedia*. Routledge.
- Masayoshi, S. (1990). *The Languages of Japan*. (Cambridge Language Surveys.).Cambridge University Press.
- Montalbetti, M. (1984). *After binding*. [Tesi doctoral, MIT].
<https://dspace.mit.edu/handle/1721.1/15222>
- Moreno, J.C. (1997): *Introducción a la lingüística. Enfoque tipológico y universalista*. Síntesis.
- Morgan, D. (1996). *Overview of Grammatical Structures of Ndut: A Cangin Language of Senegal*. [Treball de fi de Màster, University of Texas Art Arlington].
<https://www.sil.org/resources/archives/48088>
- Múñiz, C. (1991). *Morfemas subjetivos en español y en francés* [Universidad de Oviedo].
<https://biblioteca.org.ar/libros/200237.pdf>
- O'Grady, W. (1997). *Contemporary Linguistics: An Introduction* (3a ed.). Bedford/St. Martin's.
- Olarrea, A. (2001). La lingüística: Ciencia cognitiva. Dins Hualde, J. I. & A, Olarrea & Escobar, A. M., *Introducción a la lingüística hispánica*. (pp 1-44). Cambridge University Press.
- Orozco, M. & Roca, F. (2002): *El fula i el wòlof: estudi comparatiu entre les gramàtiques del fula i el wòlof i la del català* (2a ed.). Col·lecció Llengua, immigració i ensenyament del català, núm. 6. Generalitat de Catalunya.
- Parkinson, S. (1988). Portuguese. Dins Harris, Martin and Vincent, Nigel (eds.), *The Romance Languages*. (pp. 131-169). Croom Helm.
- Pérez-Léroux & Glass (1999). *Null anaphora in Spanish second language acquisition: probabilistic versus generative approaches*. Second Language Research.
- Quirk, R. & Greenbaum, S. & Leech, G. & Svartvik, J. (1985). *A Comprehensive Grammar of the English Language*. Longman.
- Real Academia Española (2009). *Nueva gramática de la lengua espanyola* (Vol. 1.). Espasa Libros.

- Rizzi, L. (1982). *Issues in Italian Syntax: Studies in Generative Grammar (SGG)*. De Gruyter Mouton.
- Roca, F. (2010). *L'ucraïnès: estudi comparatiu entre la gramàtica del català i la de l'ucraïnès* (2a ed.). Col·lecció *Llengua, immigració i ensenyament del català*, núm. 10. Generalitat de Catalunya.
- Ross, M. (1980). *Some elements of Vanimó, a New Guinea tone language*. Australian National University.
- Ross, M. (2002). Kele. Dins John Lynch, Malcolm Ross and Crowley, Terry (eds.), *The Oceanic Languages*. (pp. 123-147). Curzon.
- Ross, M. (2002). Sisiqa. Dins John Lynch, Malcolm Ross and Crowley, Terry (eds.), *The Oceanic Languages*, (pp. 456-466). Curzon.
- Ross, M. (2002). Taiof. Dins John Lynch, Malcolm Ross and Crowley, Terry (eds.), *The Oceanic Languages*, (pp. 426-439). Curzon.
- Sarrionandia, P. (1905). *Gramàtica de la lengua rifeña*. Imprenta Hispano-arábiga de la Misión Católica.
- Shetter, W. & Ham, E. (2007). *Dutch: An essential grammar* (9a ed.). Routledge.
- Sternefeld, L. & Nickshere, S. (2015). *A Luganda Grammar*.
- Steeman, S. (2011). *A Grammar of Sandawe: A Khoisan language of Tanzania*. [Tesi Doctoral, University of Leiden] https://www.lotpublications.nl/Documents/295_fulltext.pdf
- Tiersma, P. (1985). *Frisian Reference Grammar*. Dordrecht. Foris Publications.
- Thomas, E. (1978). *A Grammatical Description of the Engenni Language*. (Summer Institute of Linguistics Publications in Linguistics, 60.). Summer Institute of Linguistics.
- Thorner, D. (1993): *A comprehensive welsh grammar*. Blackwell.
- Universitat de Barcelona. (2023, 17 abril). *Els sons del català*. <http://www.ub.edu/sonscatala/ca/presentacio>.

- Van Enk, G. & De Vries, L. (1997). *The Korowai of Irian Jaya: Their Language in its Cultural Context*. Oxford University Press.
- Vidal, A. (2001). *Pilagá grammar* (Guaykuruan family, Argentina). [Tesi Doctoral, University of Oregon].
- Vincent, N. (1988). Italian. Dins Harris, Martin and Vincent, Nigel (eds.), *The Romance Languages*. (pp. 279-313). Croom Helm.
- Wang, L. (2018): *Estudi contrastiu de l'estructura sil·làbica del català i del xinès estàndards i de les implicacions segmentals més rellevants per als aprenents sinòfons*. [Tesi doctoral, Universitat de Barcelona]. Tesis Doctorals en Xarxa (TDX). <http://hdl.handle.net/10803/666220>
- Wilson, P. & Levinsohn, S. (1992). *Una Descripción Preliminar de la Gramática del Achagua* (Arawak). Instituto Lingüístico de Verano.